

669

B

53

669 B 53

VERMEULEN

Grafische
afwerking
046 - 4851195

TERWEY'S BEGINSELEN DER SPRAAKKUNST

IN VRAGEN EN OPGAVEN

DOOR

C. GROUSTRA,

ONDERWIJZER IN DE NEDERLANDSCHE TAAL AAN DE RIJKS NORMAALLESSEN
TE SLIEDRECHT.

669
53
UITGAVEN VAN J. B. WOLTERS TE GRONINGEN.

- T. Terwey**, Nederlandsche Spraakkunst, herzien
door **M. Mieras** 14e druk f 1,25
- C. Groustra**, Terwey in Vragen en Opgaven. Ter
herhaling voor de kweekelingen, die examen willen
afleggen voor onderwijzer of onderwijzeres . . . - 0,35
- T. Terwey**, Beginselen der Nederlandsche Spraak-
kunst, herzien door **M. Mieras** 9e druk - 1,00
- C. Groustra**, Terwey's Beginselen der Spraakkunst
in Vragen en Opgaven - 0,40
- T. Terwey**, Korte Nederlandsche Spraakkunst, her-
zien door **M. Mieras** 16e druk - 0,60
- C. Groustra**, Terwey's korte Nederlandsche Spraak-
kunst in Vragen en Opgaven (*ter perse*)
- T. Terwey**, Oefeningen bij de Korte Nederlandsche
Spraak-kunst, herzien door **M. Mieras** 15e druk - 0,60

UITGAVEN VAN J. B. WOLTERS TE GRONINGEN.

TERWEY'S BEGINSELEN DER SPRAAKKUNST

IN VRAGEN EN OPGAVEN

DOOR

C. GROUSTRA,

ONDERWIJZER IN DE NEDERLANDSCHE TAAL AAN DE RIJKSNORMAALLESSEN
TE SLIEDRECHT.

f 0,40.

TE GRONINGEN BIJ J. B. WOLTERS' U. M., 1909.

669
853

UITGAVEN VAN J. B. WOLTERS TE GRONINGEN.

- T. Terwey**, Nederlandsche Spraakkunst, herzien
door **M. Mieras** 14e druk f 1,25
- C. Groustra**, Terwey in Vragen en Opgaven. Ter
herhaling voor de kweekelingen, die examen willen
afleggen voor onderwijzer of onderwijzeres . . . - 0,35
- T. Terwey**, Beginselen der Nederlandsche Spraak-
kunst, herzien door **M. Mieras** 9e druk - 1,00
- C. Groustra**, Terwey's Beginselen der Spraakkunst
in Vragen en Opgaven - 0,40
- T. Terwey**, Korte Nederlandsche Spraakkunst, her-
zien door **M. Mieras** 16e druk - 0,60
- C. Groustra**, Terwey's korte Nederlandsche Spraak-
kunst in Vragen en Opgaven (ter perse)
- T. Terwey**, Oefeningen bij de Korte Nederlandsche
Spraakunst, herzien door **M. Mieras** 15e druk - 0,60

UITGAVEN VAN J. B. WOLTERS TE GRONINGEN.

TERWEY'S BEGINSELEN DER SPRAAKKUNST

IN VRAGEN EN OPGAVEN

DOOR

C. GROUSTRA,

ONDERWIJZER IN DE NEDERLANDSCHE TAAL AAN DE RIJKSNORMAALLESSEN
TE SLIEDRECHT.

f 0,40.

TE GRONINGEN BIJ J. B. WOLTERS' U. M., 1909.

*Lezing der bibliotheek
van het N. O. S.*

VOORBERICHT.

*De antwoorden op de Vragen geven den inhoud van TERWEY'S
Beginselen der Nederlandsche taal en ongeveer dien van andere
Spraakkunsten van denzelfden of bijna gelijken omvang.*

*Ik heb naar beperking gestreefd zonder de duidelijkheid te kort
te doen.*

Voor aan- en opmerkingen beveelt zich aan

DE SCHRIJVER.

SLIEDRECHT, Maart 1909.

Opmerking. Wat **vet** gedrukt is, moet in den regel worden gedefiniëerd. **Taal** beteekent dus: *Wat is taal?*

I.

DE VOLZIN EN ZIJN DEELEN.

DE VOLZIN IN 'T ALGEMEEN.

Taal. Woorden. (Twee definitië's!) **Zin** of **volzin**. **Onderwerp** van een *gedachte*, van een *zin*. **Gezegde** van een *gedachte*, van een *zin*.

Hoe heet het cursief gedrukte in de volgende zinnen: *Jongens*, laten wij spoedig aan het werk gaan! 'k Word u niet moe, *o lieve zon!*

Zijn die cursief gedrukte woorden zindeelen? Waarom wel of niet?

In welke twee hoofdsorten worden de zinnen verdeeld?

Enkelvoudige zin. Samengestelde zin.

DE ENKELVOUDIGE VOLZIN.

Uit hoeveel *deelen* bestaan het *onderwerp* en 't *gezegde* van een zin? Waarvoor dienen de cursief gedrukte woorden in de zinnen: Daar lag een *stroom* hoed. Daar lag *mijn* hoed?

Bepaling. Onderbepaling. Welke *bepalingen* en *onderbepalingen* komen voor in den zin: *De eigenaar van het*

uitgestrekte mastbosch wandelde met zijn bewonderende bezoekers door de lanen van het park rondom zijn woning?

Wat noemt men korthedshalve gewoonlijk *onderwerp* en *gezegde*? Noem beide op uit bovenstaanden zin.

Onderstreep de *gezegden* in de zinnen: Vader is ziek. Mijn broeder wordt soldaat. Die knaap heet aardig; hij is valsch. Ik blijf vrachtrijder.

Noem elk der deelen van 't gezegde afzonderlijk op. Hoe heet het eerste deel, hoe het tweede? Waartoe dient zoo'n gezegde?

Onderscheid de *bepalingen*. **Voorwerpen**. Hoeveel soorten? En welke? Geef van elke soort een voorbeeld in een zin. In welk geval kan men het *voorwerp* in een zin weglaten?

Lijdend voorwerp. 1. *De storm ontwortelde den boom.*
2. *Men brouwt daar goed bier.* Wat drukt het (*lijdend!*) voorwerp in 1, wat in 2 uit? Maak vier zinnen met een *voorwerp* als in 1, en vier zinnen met een voorwerp als in 2.

Belanghebbend voorwerp. Maak drie zinnen met een *belanghebbend voorwerp* bij een *overgankelijk* en drie zinnen met een *bel. voorw.* bij een *onovergankelijk werkwoord*.

Oorzakelijk voorwerp. Maak zes zinnen met een *oorz. vwp.*

Waaraan herkent men een *lijd. voorw.*; waaraan een *bel.* en een *oorz. voorwerp*? Noem tien werkwoorden (met de voorzetsels, die er steeds noodzakelijk bij behooren), welke een *oorz. vwp.* bij zich krijgen.

Onderscheid de *overige bepalingen*. **Bijvoeglijke bepaling**. **Bijwoordelijke bepaling**. Welke twee soorten van *bijvoeglijke bepalingen* hebben afzonderlijke namen? **Bijstelling**. **Bepaling van gesteldheid**. Geef van elk der twee volgende soorten van *bijstellingen* drie voorbeelden in een zin: 1. Zijn broeder, *de dokter*, heeft het gezegd; 2. Napoleon werd naar het eiland *Elba* verbannen. Maak vijf zinnen, waarin een *bepaling van gesteldheid* voorkomt. Wat is 't verschil tusschen een *bijstelling* en een *bepaling van gesteldheid*? Wat is *slecht* in den zin: Hij heeft zijn werk

slecht gemaakt? Kunt gij u voorstellen dat het een *bep. van gesteldheid* is? Voeg er *daardoor* of *door die toevoeging* bij, dus: *Door die toevoeging* heeft hij het werk *slecht* gemaakt. (Anders was 't *goed* geweest).

Noem de verschillende soorten van *bijwoordelijke bepalingen* op en breng van elke soort er één in een zin.

Benoem de *bijwoordelijke bepalingen* in de zinnen:

Niettegenstaande de felle koude werkten zij hard door. Hij liet mij zonder antwoord staan. Zijn broeder woont in België. Hij wist den knaap met zachtheid te leiden. Hij woont drie uur ver. De jongen heeft ijverig gewerkt. Tot onzen grooten schrik was hij plotseling verdwenen. Daar liggen voetangels en klemmen. Wegens schuld werd hun inboedel verkocht. Voor zijn leeftijd is hij nog vrij kras. Gij kunt in geval van nood op mij rekenen. Ik heb hem den heelen zomer niet gezien. Hij moet werken voor zijn brood. Door zijn eigen schuld mislukte dit werk. Gij hebt genoeg gewerkt. Driftig liep hij het vertrek op en neer. Met quinine geneest men de koorts. De knaap was zeer bedroefd. Bij meer hulp zal ik wel op tijd klaar komen. Ondanks veel tegenwerking bereikten zij hun doel. Gij oordeelt te haastig. Hebt gij dat zoo gedaan? Jan doet het anders. Met zijn ijzersterk gestel kan hij wel honderd jaar worden.

Wat is 't verschil tusschen een *bepaling van hoedanigheid* en een *bepaling van gesteldheid*?

Waartoe dienen de cursief gedrukte woorden in de zinnen: Hij heeft het *wel* gedaan. Ik kom *stellig*. Hij komt *niet*. Uw broeder is *geenszins* schuldig. *Misschien* ga ik er heen. *Waarschijnlijk* heeft hij zich vergist. Ga *toch* aan 't werk! Gij hebt hem *immers* niets gezegd?

Waarom zijn 't geen *bepalingen*? *Hij komt niet* is een *ontkennende* zin. Hoe heeten de andere zinnen?

Wat weet ge van de cursief gedrukte woorden in: Hij komt *nooit*. Ik ben gisteren *nergens* geweest?

Op welke verschillende manieren kan men een zin *vragend* maken? Geef van elke manier een voorbeeld.

Geef vijf zinnen op met twee of meer *gelijksoortige zindeelen*, b.v.: *In de straten en op de markt wemelde het van menschen. Hoe noemt men zulke zindeelen?*

NADERE BESCHOUWING VAN ONDERWERP EN GEZEGDE.

Wat weet ge van de volgende zinnen?

Het regende gisteren hard. 't Sneeuwt. 't Is koud. 't Is tijd, middag. Vijf uur is het nog niet. Hoe gaat het u? Het duizelde hem. Mij dorst. Mij hongert. Mij duizelde op dat gezicht.

Wat is 't *onderwerp*, wat het *gezegde* in deze zinnen? In deze zinnen wordt de dienst van 't *onderwerp* verricht door En als *het* ontbreekt?

In: 1. De tuinman *begiet* de bloemen, en: 2. De bloemen *worden* door den tuinman *begoten*, komt het *gezegde* in twee vormen voor. Wanneer kan dit het geval zijn? In den eersten zin het *onderwerp* de werking; in den tweeden het *onderwerp* de werking; in: 3. *Hij ontwierp een schets van het reisplan*, het *onderwerp* de werking; in 4. *Een schets van het reisplan werd door hem ontworpen*, wordt het *onderwerp* door de werking Hoe heeten de 1^e en de 3^e, hoe de 2^e en de 4^e zin? Wat wordt het *onderwerp* van den *bedrijvenden* zin in den *lijdenden*? Breng: *Er werden verscheiden boomen omgehouwen* over in den vorm? Wat wordt het *onderwerp*? Wat ontbreekt in den *lijdenden* zin?

Hoe noemt ge: *Er werd gedanst. Over deze brug mag alleen stapvoets gereden worden. Er moet niet gepraat, er moet gehandeld worden?* Wat geven ze te kennen? Hoe zijn ze ontstaan? Wat was er oorspronkelijk in deze zinnen? Waarvoor dient het tegenwoordig?

Zeg bij welke werkwoorden de *voorwerpen* behooren in de volgende zinnen:

Ik hoorde den leeuw brullen. Men vond hem dood in

zijn bed liggen. Ik kom u spoedig eens opzoeken. De meeste toehoorders konden den redenaar niet verstaan. De onderwijzer trachtte den leerlingen het vraagstuk duidelijk te maken. Men hoorde den nachtegaal zijn heerlijk lied aanheffen. Hij liet zijn knecht den brief naar de post brengen.

Wat zijn: *den leeuw, hem, den nachtegaal, zijn knecht, van brullen, liggen, aanheffen, brengen?*

Waaruit bestaat, als 't gezegde een *werkwoordelijk* en een *naamwoordelijk* deel bevat, het eerste gedeelte; waaruit het tweede? Noem de *koppelwerkwoorden*. Maak een zin, waarin 't *naamw.* deel van 't gezegde een *zelfstandig naamwoord* is, een zin, waarin dit een *bijv. nw.*, een zin, waarin 't een *telwoord* is, en een zin met een *uitdrukking* als *naamw.* deel van 't gezegde.

Maak de volgende zinnen volledig en noem de gezegden: *Dit knaapje is pas zes jaar. Zij is van deftigen huize. Die zaak is van gewicht.*

Wat weet ge van de cursief gedrukte woorden in:

Hij heeft zijn jas al *aan*. Is de school al *uit*? De schuit is nog niet *weg*. Het werk is *af*. De deur was *toe*. De zon was *onder*. Mijnheer is nog niet *op*?

Wat weet ge van de cursief gedrukte werkwoorden in: Hij *stond* bekend als een eerlijk man. Zij *zitten* verlegen om een meid. Mijn vader *valt* wat driftig. De deur *ging* open. De vijanden *raakten* handgemeen. De zaal *liep* leeg?

Op welke wijzen kan men nog anders zeggen: *Bergt uwe boeken op, kinderen!*

DE ELLIPS IN DEN ENKELVOUDIGEN VOLZIN.

Elliptische zin. Wanneer heeft de weglating gewoonlijk plaats? Geef vier voorbeelden. Vul aan: *Een oogenblik geduld! Goeden dag! Den heer X te IJ.*

DE SAMENGESTELDE VOLZIN.

Samengestelde volzin. Nevenschikking. Onderschikking. Bijzin. Hoofdzin. Woordschikking van den hoofdzin. Woordschikking van den bijzin.

Hoe is de verbinding in: *Ik heb het hem afgeraden, want het zou hem slechts schade berokkenen*; en in: *Ik heb het hem afgeraden, omdat het hem slechts schade berokkenen zou?*

Waarom?

Hoe is de verbinding der *bijzinnen* in: *Ik ben thuis gekomen, omdat ik nog wat te doen had en het weer mij niet best aanstond*, en in: *Wij hebben gehoord, dat hij naar Indië zal gaan, wanneer zijn oom daarheen terugkeert?*

Van welken zin is de laatste (*wanneer — terugkomt*) een bijzin?

DE NEVENSCHIKKENDE ZINSVERBINDING.

Samengetrokken zinnen. Geef twee voorbeelden.

Hoe noemt ge de (nevenschikkende) zinsverbinding in: *Wij gingen naar huis terug en namen onze paraplu mede. Hij kon de vracht niet betalen, want hij had zijn beurs verloren. Het is een vlug, maar lastig kind. Ik wilde wel opstaan, maar ik kon niet?*

Plaats de passende voegwoorden in de zinnen: *Des Zondags vertrokken wij; den volgenden Woensdag kwamen wij op de plaats onzer bestemming. Hij kan mettertijd een knap werkman worden; hij is het nog niet. Onze hoop op een prettigen dag werd de bodem ingeslagen: het deed niets dan regenen.*

Noem de voornaamste *voegwoorden*, *voegwoordelijke uitdrukkingen* en *bijwoorden*, die 't *aaneenschakelend zinsverband* uitdrukken. Waartoe dienen het voegwoord *ja* en 't bijwoord *zelfs*? Geef van elk een voorbeeld.

Hoeveel soorten van *tegenstellend zinsverband* zijn er? Geef van elke soort een voorbeeld. Welke *voegwoorden* en *bijwoorden* drukken dit verband uit? Waarvoor staat *dan* in de plaats in: Ik wist niet, of ik boos op hem zou worden, *dan* of ik hem een beetje zou uitlachen. Zeg mij, of hier onbeschaamdheid, *dan* wel moedwil in 't spel is?

Hoe staan de zinnen tot elkaar, waartusschen *reden-gevend* zinsverband bestaat? Zes voorbeelden!

Noem de *bijwoorden* en *voegwoorden* op, die dit verband aanwijzen. Hoe is de betrekking bij de voegwoorden *want* en *namelijk*, *immers* en *toch*; bij de bijwoorden *hierdoor*, *daarom* en *alzo*? Hoe is de betrekking in: Hij zal niet daarvoor terugdeinzen. *Of* heeft hij zich niet steeds een man van moed betoond?

Oorzaak. Reden. Grond. Bij *oorzaak* komt een; bij *reden* een *besluit* of *voornemen*; op zekeren *grond* komt men tot een

Zet den zin: *Gij hebt moed en zult alzo niet voor dezen stap terugdeinzen*, om, aldus: *Gij zult niet voor dezen stap*, enz. Welke voegwoorden kunt gij nu gebruiken?

Zet de zinnen om van § 31, TERWEY, Beg. der Ned. Spraakkunst.

Hoe noemt ge 't verband in: *Er zijn verschillende soorten van rozen, als: wilde rozen, pioenrozen, theerozen, enz.*?

Noem de woorden op, die dit verband uitdrukken.

DE ONDERSCHIKKENDE ZINSVERBINDING.

In welke vijf hoofdsorten verdeelt men de bijzinnen en waarom?

Maak zes samengestelde zinnen met *onderwerpszinnen*, die op twee verschillende wijzen met den hoofdzin zijn verbonden of er los naast staan, in twee er van moet de

bijzin in den hoofdzin worden aangekondigd door

Wanneer gebruikt men hier 't voegwoord *dat*, wanneer 't voegwoord *of*?

Hoeveel soorten van *voorwerpszinnen* zijn er?

Maak zes samengestelde zinnen met *lijdende-voorwerpszinnen*, verband als boven, twee er van in den hoofdzin door aangekondigd.

Evenzoo zes met *oorzakelijke-voorwerpszinnen*, drie er van in den hoofdzin aangekondigd door *er in*, *er aan*, *er om*, *daaraan*, enz.

Geef vier samengestelde zinnen met *oorzakelijke-voorwerpszinnen*, die door *of* met den hoofdzin zijn verbonden. Hoe is hier de woordschikking in den *bijzin*?

Hoe is de verbinding van een *belanghebbende-voorwerpszin* met den hoofdzin? Geef drie voorbeelden.

Is er verschil in beteekenis tusschen de volgende *gezegdezinnen*: De groote vraag was, *of wij hem daarmede geen ondiensst zouden doen*; (= *doen wij hem daarmede geen ondiensst*) en: Hij is niet, *wat hij schijnt*. Wat drukt de eerste soort, wat de tweede soort uit? Hoe is de verbinding van elke soort met den hoofdzin?

Hebben *wie*, *wat*, *die*, *hetgeen*, in de volgende zinnen een *bepaalde* of een *onbepaalde* beteekenis?

Wie eens steelt, is voor altijd een dief. Wat waar is, mag men zeggen. Wat gij daar zegt, geloof ik niet. Die daar vertrekt, is de burgemeester. Die niet werkt, zal ook niet eten. Hetgeen ik daar gezien heb, zal ik nooit vergeten.

Antwoord: *Wie* heeft een beteekenis; *wat* (in den eersten zin) heeft een beteekenis; enz.

Bijvoeglijke bijzinnen. Hoe is de verbinding met de bepaalde zelfstandigheid in den hoofdzin? Geef van elke verbinding een voorbeeld in een sam. zin en ook een voorbeeld, dat de *bijzin* los naast den hoofdzin staat. Noem de soorten van verbindingswoorden en van elke soort vier voorbeelden in zinnen. Hoe heeten de *bijzinnen* in: *Hij wilde mij door vleierij voor zich innemen, hetgeen ik spoedig bemerkte. De takken der boomen waren*

met rijp bedekt, wat een fraai gezicht opleverde. Spoedig dronken wij koffie, waarna wij ons gezamenlijk op weg begaven. Wat bepalen deze bijzinnen?

Wat weet ge van de *bijvoeglijke bijzinnen*, die met of aanvangen en de . . . woordschikking hebben, b.v. *Er was niemand, of hij schreide?*

Bijwoordelijke bijzinnen. Welke *bijwoordelijke bepalingen* kunnen door een bijzin worden uitgedrukt? Noem de verschillende soorten van *bijwoordelijke bijzinnen* en geef bij elke soort op, hoe de verbinding is met den hoofdzin. Welke *bijw. bijzinnen* kunnen ook de *gewone woordschikking* hebben? Met welk woord beginnen deze bijzinnen? Geef van elke soort een voorbeeld en zet er den vorm, waarin ze gewoonlijk voorkomen, achter, b.v. *Ik wist niet beter, of het behoorde zoo. (dan dat het zoo behoorde).*

Zijn er ook *bijw. bijzinnen*, die den vorm hebben van een *vragenden hoofdzin*? Zoo ja, geef dan van elke soort één voorbeeld en benoem die bijzinnen. Wat voor *bijzinnen* komen voor in: *Hij moge (mag) rijk zijn, gelukkig is hij niet.* (Welken vorm heeft hier de bijzin?) *Maak u tot een lam, en gij wordt ter slachtbank geleid.* (Welken vorm heeft de bijzin?) *Gij hadt dien man zeker meer ontmoet, dat hij zoo familiaar met u sprak. Ik ben blij, dat gij komt. Hij heeft mij steeds te veel diensten bewezen, dan dat ik hem nu aan zijn lot zou overlaten.* (Breng dezen zin in den meest voorkomenden vorm.) *Ik zal zorgen, dat ik bijtijds in Amsterdam ben, opdat wij de zaak uitvoerig kunnen bespreken.* (Twee bijzinnen!)

Geef nu van elke soort *bijwoordelijke bijzinnen* een definitie

Benoem de *bijzinnen* in:

En op een schoonen morgen sprak hij zijn huisvrouw aan, daar Vader in den armstoel zat, zoodat hij 't kon verstaan. (Twee!) *Wie hem eens bedrogen heeft, ontzegt hij voor altijd zijn vertrouwen. De reizigers kwamen nu in een bosch, waar allerlei wilde dieren huisden. Zijn be-*

ginsel was: doe slechts één ding gelijk. Wees er verzekerd van: het zal u schatten kosten. Het blijft een raadsel, wie ons deze kool heeft gestoofd. Wie zich zoo dubbelhartig toont, kan men niet vertrouwen. Als ik mij niet vergis, heb ik hem gisteren nog gezien. Hij is even spaarzaam, als zijn vader steeds is geweest. Het vriest, dat het kraakt. Nu gij eenmaal A gezegd hebt, dient gij ook B te zeggen. Al valt de hemel naar omlaag, ik zet er kloek mijn schouders onder. Voor zooveel ik de zaak heb kunnen nagaan, lijkt ze mij niet zeer winstgevend. Aangezien wij in een vrij land leven, hebt gij het recht niet mij te bevelen. Hij is gisteren niet uit geweest, zoodat gij hem niet kunt gezien hebben. Ga wat op zijde, dat ik er behoorlijk door ka. Hoe meer men bezit, hoe meer men wenscht. Doordat wij een zeeklimaat hebben, regent het hier dikwijls. De soldaten willen niet verder trekken, tenzij hun de achterstallige soldij betaald worde. Ik blijf, waar ik ben. Geef hem één vinger, en hij neemt de geheele hand. Zoolang de oorlog aanhoudt, is het met alle nering en vertier gedaan. Daar de lucht opheldert, zullen wij spoedig kunnen vertrekken. De voorstelling beviel mij zoo slecht, dat ik spoedig ben heengegaan. Ik had mijn beurs vergeten, zoodat ik mij in de grootste verlegenheid bevond. De kamers waren zoo gebouwd, dat zij alle in elkander liepen. Wat mij betreft, kunt gij hier zoo lang blijven, als gij verkiest. (Twee!) Evenmin als gij, ben ik over zijn gedrag tereden.

Bij de *redengevende bijzinnen* moet gij opgeven, of ze de *oorzaak*, de *reden* of den *grond* bevatten van de gedachte in den hoofdzin; bij de *gevolgaanduidende*, of zij een *gevolg* of een *gevolgtrekking* beteekenen en dienst doen als bepaling van *gevolg*, van *hoedanigheid* of van *graad*.

Welke soort van *vergelijkende bijzinnen* doen den dienst van een bepaling van *hoedanigheid* of van een bep. van *graad*? (Voorbeeld: hij is zoo mager als een hout.)

Wat beteekenen *tenzij* en *tenware* en waarin verschillen ze?

Maak de *bijzinnen* volledig in: *Wat nu te beginnen,*

werd er gevraagd. Wij wisten nog niet, wien deze zaak op te dragen. Wees er op bedacht, intijds uwe maatregelen te nemen. De vraag zal nu zijn, hoe deze tegenstrijdige denkbeelden te vereenigen. Benoem ze. **Beknopte onderwerps-, voorwerps- en gezegdezinnen.** Waaruit bestaan ze?

Maak de *bijzinnen* volledig in: *Hij was een man, niet altijd even aangenaam, maar steeds eerlijk en oprecht. Wij zagen alleen een oud vrouwtje, op een stoel voor de deur gezeten en ijverig kousen breiende. Hij is geen man, om zich te laten bedotten.* Benoem ze. **Beknopte bijvoeglijke bijzinnen.** Waaruit bestaan ze?

Maak de *bijzinnen* volledig in: *Alvorens hem in dienst te nemen, hebben wij bij zijn vroegere patroons geïnformeerd. Na dit werk voltooid te hebben, ging hij op reis. Ik verweeg hem ons vermoeden, om hem niet noodeloos te verontrusten. Hij had zich al die opofferingen getroost, ten einde de schulden zijns vaders te kunnen betalen. Inplaats van even te wachten, liep hij maar door. Nooit ging hij ons huis voorbij, zonder vriendelijk te groeten. Door zoo te handelen, verbeurt gij de achting van alle weldenkenden. Met u zoo koppig te toonen, zult gij niet veel winnen.* Benoem ze. **Beknopte bijwoordelijke bijzinnen.** Waaruit bestaan ze? Welke *voorzetsels* staan voor den *infinities*?

Maak volledig: *Gij zijt nu oud genoeg geworden, om voor u zelve te zorgen. Het was, om woedend te worden. Hij was zelfs zoo vriendelijk, mij dadelijk alle inlichtingen te geven.* Benoem de *bijzinnen*. Waaruit bestaan ze?

Maak volledig: *Het verkeerde zijner handelwijze inziende, besloot hij vergiffenis te vragen. Mij een goede nachtrust toewenshende, verliet hij het vertrek. Tot een hoogen rang geklommen, bleef hij echter even nederig als te voren.* (Welk woord is in den *bijzin* weggelaten?) *Zijn vroeger onberispelijk gedrag in aanmerking genomen, zou het niet goed zijn, hem zoo zwaar te straffen.* Benoem ze. Waaruit bestaan ze?

Welke soorten van *bijwoordelijke bijzinnen* kunnen beknopt zijn? Welke bestaan uit een *infinities* met een

voorzetsel en met *bepalingen* of *voorwerpen*; welke uit een *tegenwoordig deelwoord* met *bepal.* of *voorw.*? Welke soort(en) kan (kunnen) uit beide bestaan?

Welke *beknopte bijw. bijzinnen* beginnen wel eens met een *voegwoord*? Waartoe dient dan dat *voegwoord*? Geef hiervan twee voorbeelden, elk van een afzonderlijke soort bijzinnen.

Wat is in den regel het *onderwerp* van den beknopten *bijzin*? Wanneer is dit wel eens niet het geval? Geef van 't laatste een voorbeeld.

Hoe heeten de volgende *samengestelde volzinnen*? *Hij gaf mij een wenk en ik de deur uit. Schielijk achter het gordijn en stil als een muisje, hoor! Welk een geluk, dat ik u hier vind! »Weg!» riep hij ons toe. Dat God u zegene! Beter laat dan nooit.* Maak ze volledig en zeg of de *ellips* in de(n) *hoofdzin(nen)*, in den *bijzin* of in *hoofd- en bijzin* beide voorkomt.

Waarin verschillen de *elliptische* zinnen van de *beknopte*? Denk aan de *zinssamentrekking* en de weglatingen in de bijzinnen als de tusschen haakjes geplaatste: *Ik koop die waren niet, tenzij (ik ze koop) tegen de helft van den prijs. Evenals hare moeder (een hoogen ouderdom bereikte), bereikte ook zij een hoogen ouderdom. Hij is slechts een half uur langer gebleven, dan gij (gebleven zijt).*

II.

DE WOORDSOORTEN IN DEN VOLZIN.

Hoeveel woordsoorten zijn er en waarop berust die verdeeling? Noem ze.

ZELFSTANDIGE NAAMWOORDEN.

Zelfstandige naamwoorden. Werkelijke zelfstandigheid. Waarom zijn *deugd*, *ziekte*, een *schreeuw* geen *werkelijke* zelfstandigheden? Men spreekt er over, alsof ze zelfstandigheden zijn, zij worden als zelfst. . . .

Verdeel de namen van *werkelijke zelfstandigheden* in de verschillende soorten. **Voorwerpsnamen.** Vier voorbeelden! **Stofnamen.** Vier voorbeelden! Wat voor soort van zelfstandige naamwoorden zijn: *woud*, een *volk*, *leger*, *schoof*? En: hij handelt in *vee*; zijn broeder in *graan*. Er was veel *volk* in den winkel. Het *loof* der boomen begon geel te worden?

Onderscheid de *voorwerpsnamen*. **Eigennamen.** Vier voorbeelden! **Soortnamen.** Vier voorbeelden! Wat voor soort van zelfstandige naamwoorden zijn: *Franschen*, *Denen*, de *Alpen*, *Hebriden*? Welke namen rekent men ook tot de namen van *werkelijke zelfstandigheden*? Vier voorbeelden van verschillende soort!

Begripsnamen. Onderscheid ze. Geef van elke soort vier voorbeelden.

Tot welke soort behooren de cursief gedrukte *zelfstandige naamwoorden* in: Hij dronk het *glas* ledig. Door blazen geeft men het *glas* allerlei vormen. Heeft de meid het *zilver* al gepoetst? Men vond in de mijnen groote hoeveelheden *zilver*. Wij hebben een kolossalen *visch* gevangen. Verkoopt die man ook *visch*? Zijn *Hoogheid* is reeds vertrokken. Hij behandelde zijn onderhoorigen met *hoogheid*. De *hoogte* van dit vertrek is gering. Met moeite was de *hoogte* beklommen. Hij legde *rekening* en verantwoording af. Ligt de *rekening* niet in het laatje? De patriotten noemden prins Willem V een *Nerò*. Ik vind het *schildpad* van die doos zeer fraai. De *loop* der rivier wijzigde zich herhaaldelijk. In de *loop* van 't geweer vond men eenige hagels. Wij zaten rondom een heerlijk *vuur* van *turven*. De *adel* van zijn karakter bleek uit al

zijn handelingen. *Vriendschap*, kunt gij mij den weg ook wijzen naar A.? De *priesterschap* was tegen dien maatregel gekant. Hij vierde het zilveren feest van zijn *priesterschap*. Zij begroeven hem in het *duin*?

BIJVOEGLIJKE NAAMWOORDEN.

Bijvoeglijke naamwoorden. Welke beteekenen *geen* hoedanigheden? Van elke soort vier voorbeelden! Waarom rekent men deze woorden toch tot de bijv. naamw.?

Op hoeveel wijzen komen de bijv. naamw. in den zin voor? Noem die wijzen en geef van elk twee voorbeelden.
Attributief. Praedicatief.

Kunnen alle bijv. nw. op beide wijzen gebruikt worden? Zijn er, die *uitsluitend praedicatief* of *uitsluitend attributief* voorkomen? Geef van elk vier voorbeelden, elk in een zin. Wat zegt ge van: Deze zinswending is echt *Potgieteriaansch*. Dat is echt *Haagsch*. Het examen was *mondeling*, niet *schriftelijk*? Noem tien bijv. nw., die *alleen praedicatief* voorkomen.

VOORNAAMWOORDEN.

Welke zijn de twee geheel verschillende diensten, die de voornaamwoorden verrichten? Hoe heeten de beide hoofdsorten van voornaamwoorden? **Zelfstandige voornaamwoorden. Bijvoeglijke voornaamwoorden.** Waarin komt de eerste soort overeen met de zelfstandige naamwoorden, waarin bestaat het verschil? Vergelijk evenzoo de *bijvoeglijke voornw.* met de *bijvoegl. naamw.*

Onderscheid de voornaamwoorden.

Persoonlijke voornaamwoorden. (Zelfstandig, bijvoeglijk, of beide?) **Eerste persoon. Tweede persoon. Derde persoon.** Geef nu een *andere bepaling* van de *pers. vnw.* Noem ze.

Waarvoor staat *het* in de plaats? Vier voorbeelden, waaruit dit blijkt! Wat weet ge van *U*? Wat gebruikt men ook om een of meer personen beleefd toe te spreken? Geef eenige voorbeelden.

Wanneer gebruikt men *deze*? Wanneer *zich*; wanneer *elkander*? Hoe heet *zich*, hoe *elkander*? Naast *elkander* staat

Bezittelijke voornaamwoorden. (Zelfst., bijv., of beide?) Wat doen de *bijv. bez. vnw.* meer dan *andere bijv. vnw.*? (Antw.: Zij bepalen niet alleen een zelfstandigheid, maar duiden er ook een aan, n.l. den . . .). Wat duidt het bez. vnw. aan in: *Zijn* regeering; *zijn* genezing; *zijn* geschriften; *zijn* trein; in *onzen* tijd; Daar hebben we *ons* ventje weer van gisteren? (Vergelijk hiermede de beteekenis van den 2^{en} naamval, TERWEY, Beg. § 144). Noem de bez. vnw.

Wanneer en waarvoor in de plaats gebruikt men *diens* en *dier*, en in welk geval is dit noodzakelijk? Geef daarvan een voorbeeld.

Wat hebt ge op te merken van 't gebruik van *zijn(e)* in den zin: Ons is geleerd, dat *men zijn(e)* fouten niet mag vergoelijken?

Aanwijzende voornaamwoorden. (Bijv., zelfst., of beide?) Noem ze. Wat beteekent *gene*? Wat kunnen *deze* en *gene* nog meer beteekenen, als ze *zelfst.* gebruikt worden in tegenoverstelling met *elkander*? *Gene* is dan de, *deze* = de Waarin verschillen ze dan in beteekenis met *de een* en *de ander*?

Wat kunnen *dit* en *dat*, *zelfst.* gebruikt, nog anders aanduiden dan zelfstandigheden? (Vergelijk *het* als pers. vnw.). Wat beteekent *zulks*?

Bepalingaankondigende voornaamwoorden. (Bijv., zelfst., of beide?) Noem ze. Gebruik *degene*, *dezelfde*, *zulk* en *ander* elk in een zin.

Welke voornaamwoorden gebruikt men ook in dezelfde beteekenis als *degene* (*diegene*) en *hetgeen* (*hetgene*, *datgeen*, *datgene*)?

Vragende voornaamwoorden. (Zelfst., bijv., of beide?)
Noem ze en gebruik ze elk in een zin. *Wie* vraagt naar , *wat* meestal naar , *welk* en naar beide.

Zijn de cursief gedrukte woorden in: *Wie* had zoo iets van hem verwacht! *Welk* een afschuwelijk weefsel van verraad en huichelarij! *Wat* onvoorzichtigheid! ook vragende voornaamwoorden?

Betrekkelijke voornaamwoorden. (Zelfst., bijv., of beide?)
Zijn er *uitsluitend* betr. vnw.? Welke vnw. kunnen dan als betrekkelijke gebruikt worden en wanneer zijn die dan betr. vnw.? **Antecedent.**

Geef twee zinnen, in elk waarvan het betrekkelijk voornaamwoord *welke* bijvoeglijk gebruikt is als bepaling van in beide verschillende zaken. Zijn *welks*, *welker* en *wiens* bijvoeglijk of zelfstandig gebruikt in: *De arbeid, welks hooge waarde niet door de luiaards wordt erkend, is de grootste schat des levens; De held, wiens dappere daden enz.?*

Wanneer moet het vrag. vnw. *wat* als betr. vnw. worden gebruikt, wanneer 't bep. aank. *hetgeen* ('*t geen*)? Is in: Alle kinderen waren thans weer om den ouderlijken disch geschaard, *wat* in jaren niet gebeurd was, 't gebruik van *wat* goed of *mag* hier enkel *hetgeen* ('*t geen*) staan?

Welken dienst doen *wie* en *wat* in: *Wie eens steelt, is altijd een dief; Wat waar is, moet eenvoudig zijn?*

Wat moet het zijn: *Wie* of *die* daar voor ons loopt, is de nieuwe burgemeester. '*t Geen* of *wat* gij mij daar van Willem vertelt, kan niet waar zijn? En waarom? Welken dubbelen dienst doen ook *deze* woorden?

Onbepaalde voornaamwoorden (Bijv., zelfst., of beide?)
Noem ze en zeg er bij, of ze bijv. of zelfst. of misschien wel beide zijn (kunnen zijn). Wat weet ge op te merken omtrent *niemand* en *niets*?

Wanneer is *een* een onbepaald voornaamwoord? In welke samenstellingen komt het ook als zoodanig voor?

Wanneer is *het* een onbepaald voornaamwoord? Geef

op, in welke zinnen *het* onb. vnw. is: *Het* ('t) regent. 't Is jammer, dat hij niet gekomen is. Hoe gaat *het*? Hij heeft *het* op mij gemunt (verzien). Ik heb *het* zelf gezien, dat hij thuis is. Ik heb *het* zeer druk? Zoek nog twee zinnen, waarin *het* onb. vnw. is, en wel één waarin het onderwerp, en één, waarin het voorwerp is.

Wat beteekent *eenig* als onbepaald voornaamwoord?

Welke uitdrukkingen, als *een of ander*, als een geheel beschouwd, doen dienst als onbepaalde voornaamwoorden en wat duiden zij dan aan?

Welke *vragende* voornaamwoorden zijn *onbepaalde* voornaamwoorden, als zij aan 't hoofd staan van *toegevende* zinnen?

TELWOORDEN.

Telwoorden. Verdeeling in twee soorten, nl.: en, en deze weer in twee soorten, dus,,, en

Welke hebben een *veranderlijke* beteekenis?

Noem van elke der vier soorten vier voorbeelden.

Wat beteekent *beide(n)*? Wat *geen(e)* als bepaald telwoord? Laat in twee zinnen zien, wat *geen* nog anders kan zijn.

Welke woorden, die veel van telwoorden hebben, rekt TERWEY tot de *bijvoeglijke naamwoorden* en waarom?

In welke beteekenis is *ander* een bepaald rangtelwoord?

Worden de *telwoorden* *bijvoeglijk* of *zelfstandig* of op beide wijzen gebruikt? Geef twee voorbeelden van elke soort in zinnen, waar ze *zelfstandig* gebruikt zijn.

LIDWOORDEN.

Verdeeling! Lidwoord van bepaaldheid. Lidwoord van onbepaaldheid.

Wat is 't meervoud van *een man*, van *de man*? Wat moet het zijn: *Kraaien zijn vogels*, of: *De kraaien zijn vogels*? Is er onderscheid tusschen: *Een kraai is een vogel*, en *De kraai is een vogel*? Is *de kraai* altijd een bepaalde (= ons bekende) *kraai*? Bijv. in den laatsten zin. En zijn *de kraaien* altijd bepaalde (= bekende) *kraaien*? Wat wijst dan in: *De kraai is een vogel*, en in: *De kraaien zijn vogels* 't lidwoord van bepaaldheid aan? Antw.: de klasse.

WERKWOORDEN.

Werkwoorden. Wanneer wordt een werking als *werking* opgevat? Hoe kan een werking nog anders worden voorgesteld? Geef van elk geval een voorbeeld.

Wat zegt ge van *zijn*, *liggen*, *rusten*, *mogen*, *hebben*, *zullen*, enz. Waarom heeten ze toch *werkwoorden*?

Van welke twee zaken gaat men uit bij de *verdeeling der werkwoorden*? Noem de zes soorten en verdeel de laatste weer in drie ondersoorten.

Onovergankelijke werkwoorden. Wat kunnen ze niet bij zich krijgen? **Objectief-onovergankelijke w.w.** **Subjectief-onovergankelijke w.w.** Geef van elk twee voorbeelden in een zin.

Overgankelijke werkwoorden. Wat kunnen ze bij zich hebben? Geef een voorbeeld van beide soort voorwerpen. Is 't w.w. overgankelijk in: *ik schrijf*, *gij leest*, *hij zingt*? Wanneer staat een overg. w.w. in den *bedrijvenden*, wanneer in den *lijdenden vorm*? (Zie boven: *Nadere besch. van onderw. en gezegde.*) Wat zegt ge van: *In deze zaal wordt*

gedanst. Over deze brug wordt alleen stapvoets gereden?
 En van: *Des Zondags wordt hier niet verkocht. 's Morgens wordt in deze klasse het eerste uur gelezen?* (Zie: als boven).

Wederkeerende werkwoorden. Geef de soorten op en bepaal ze. Noem van elke soort vijf. Wat zegt ge van de beteekenis van *zich schamen* (= zijn), *zich vergissen* (=)? Hoe komt het, dat men heeft *zich spoeden* naast *spoeden*; *zich bewegen* naast *bewegen*; *zich baden* naast *baden*?

Onpersoonlijke werkwoorden. Wat geeft een zin met een onpers. w.w. te kennen? Daarom was 't beter te spreken van *onpersoonlijke* Geef vijf zulke zinnen, waarvan drie zonder *het*. Noem nog zes andere onpers. w.w. Waarom zijn de volgende werkwoorden *niet* onpersoonlijk in deze zinnen: Hij *dorstte* naar bloed. Wat *scheelt* u? De menschen *krioelden* dooreen. Het schot *faalde*; en: Het *spijt* mij, dat gij niet komen kunt; Het *schijnt*, dat hij uit zijn humeur is? – Hoe heet *het* in de twee laatste zinnen?

Koppelwerkwoorden. Noem ze. Welke w.w. doen ook wel eens dienst als koppelwerkwoorden?

Hulpwerkwoorden van den tijd. Noem ze.

Hulpwerkwoorden van den lijdenden vorm. Noem ze. Is: *de knaap is gestraft*, goed, of moet er *geworden* achter staan?

Hulpwerkwoorden van wijze. Noem ze en breng elk in een zin, maar pas op dat ze dan werkelijk *hulpwerk.* *van wijze* zijn; want zij komen ook als gewone w.w. voor. *Kunnen* bet. dan, *mogen*, *zullen*, *moeten* of, *laten* of Men kan de *hulpw.w. van wijze*, ingeval men twijfelt, ook hieraan kennen, dat men ze 1. *kan weglaten* of 2. vervangen door *de aanv. wijs* of 3. door een *bijw. van wijze*. Zie nu, in welke zinnen de w.w. *hulpw.w. van wijze* zijn: *Hij kan dat werk niet doen. Hij kan wel ziek zijn geworden. De man moge rijk zijn, gelukkig is hij niet. Gij moogt wel wandelen. Hij zal 't zoo erg niet bedoeld hebben. Hij zal eerst zijn werk af-*

maken. Ik moet van avond thuis blijven. Hij moet rijk zijn, dat hij zulke uitgaven kan doen. Laten wij deze zaak niet uitstellen. Ik laat den kleermaker een jas maken. Ik laat hem maar gaan.

Zeg wat de *hulpw.w. van wijze* beteekenen.

In welke gevallen komen soms werkwoorden, die *niet* overgankelijk zijn, *overgankelijk* voor? Geef van elk geval vier voorbeelden.

Welke werkwoorden, die vroeger soms of altijd onovergankelijk waren, worden tegenwoordig als *overgankelijk* beschouwd, wanneer daarvan de *lijdende vorm* gebruikelijk is? Wat weet gij in dit opzicht van *ontmoeten*, *naderen* en *voorbijgaan*? En van de werkwoorden *baten*, *schaden* en *gehoorzamen*?

BIJWOORDEN.

Bijwoorden. Geef in zinnen vier voorbeelden, waarin de bijwoorden telkens een verschillende woordsoort bepalen.

Hoe heeten de cursief gedrukte bijwoorden in: De brief is *niet* verzonden. Ik ben er *wel* heengegaan. *Misschien* kom ik morgen terug? — Geef een bepaling van deze soort van bijwoorden.

Verdeeling van de overige bijwoorden.

Brèng van elke soort vier in een zin.

Wat doen: *zoo*, *dus*, *aldus*, *hoe*? Noem nog vier zulke bijwoorden.

Tot welke soort behooren: *zesmaal*, *driewerf*? Noem vier zulke bijwoorden.

Noem vier bijwoorden, die ook als voorzetsel voorkomen. Welke soort van bijwoorden zijn dit? Noem zes *bijwoorden van plaats*, die niet als voorzetsel gebruikt worden.

Naast het voorzetsel *met* staat het bijwoord van

mede; naast de voorz. *tot* en *van* staan de bijwoorden van plaats en

Zeg wat de volgende *bijwoorden van wijze* uitdrukken: *zeker, neen, misschien, toch? dan, toch, niet, ja, immers? wellicht, geenzins, ja, stellig.*

Voornaamwoordelijke bijwoorden. Noem van elke soort drie en breng van elke soort één in een zin.

Waarom rekent men ze tot de *bijwoorden*? Verrichten zij altijd denzelfden dienst als de bijwoorden? Bijv. in: *Is dit de man, waarover* (= *over wien*) *gij gesproken hebt?* Welke soort van bijw. vnw. kunnen ook voor personen gebruikt worden?

- Voor welke *voornaamwoorden met een voorzetsel* staan in de plaats: *ergens mee, nergens in, er op, hieraan, waartoe* (voor twee soorten!), *daaruit, daar — uit, er over, waarop* (voor twee soorten!)?

Welke woordsoorten zijn de deelen, waaruit de voornaamwoordelijke bijwoorden bestaan? En *er van, daar-naar?* Noem nu nog vier van de laatste soort.

VOORZETSELS.

Voorzetsels. Geef vier voorbeelden in zinnen.

Wat weet ge van *te* voor een infinitief en van *om, met, door*, enz. voor een infinitief met *te*? Waarom zijn dit *voorzetsels*?

Hoe komen de meeste *voorzetsels* ook voor?

Welke woorden zijn *voorzetsels* in: Zij wonen *boven*. Wij hebben hem *sedert* dien dag, *sedert* (voorzetsel!) gisteren niet meer gezien. Hij kwam *binnen* de deur. Zij wonen *boven* een kruidenier. Ik heb hem *sedert* niet meer gezien?

Gebruik *op, over* en *in* beurtelings als *voorzetsel* en als *bijwoord*. Denk b.v. aan: *opkomen, overgaan, instellen.*

Wat hebt ge op te merken over: Zij klommen *tot op* den top van den berg. Wij wandelen *tot aan* den kruisweg. Plotseling haalde hij een dolk *van onder* zijn mantel te voorschijn? En van: Hij keek *van uit* het raam?

Onderstreep de voorzetsels in: *Hij liep door het bosch. Hij voorkwam al onze wenschen. Hij liep het bosch door. De meid kwam voor. Wij wonen 's zomers voor. Hij doorliep het bosch (in alle richtingen). Hij kwam voor de deur.*

Wat weet ge van de voorzetsels en uitdrukkingen die den dienst doen van voorzetsels: *spijt, trots; gedurende, staande; in spijt van, uit hoofde van, naargelang van?*

Noem nog twee van elke soort. (Zie, zoo noodig, TERWEY, § 122).

VOEGWOORDEN.

Voegwoorden. Verdeeling! Welke namen dragen de *onderschikkende voegwoorden?*

Dat en of, die sommige...,, en... bijzinnen inleiden, heeten ... voegwoorden.

Wat waren verschillende voegwoorden oorspronkelijk?

Geef van elke soort vier voorbeelden.

Wat kunt ge vertellen van *bijwoorden*, welke dienen om zinnen te verbinden? Hoe heeten zulke bijwoorden?

Noem er vier. Wat is nu 't verschil tusschen *deze bijwoorden en voegwoorden?*

TUSSCHENWERPSELS.

Tusschenwerpsels. Wat geven die van de eerste soort te kennen? Geef voor elk geval één of meer tusschenwerpsels. Om te *roepen* dienen:, en; om *stilzwijgen* te gebieden:! Noem vier van de andere soort.

III.

DE BETEEKENIS EN HET GEBRUIK DER
BUIGINGSVORMEN.

Hoevele en welke woordsoorten ondergaan verandering? Hoe heet deze? **Verbuiging. Vervoeging.**

Welke spraakkunstige begrippen hebben betrekking op de *verbuiging der naamwoorden*; welke op de *vervoeging der werkwoorden*?

G E S L A C H T.

Geslacht der zelfstandige naamwoorden. Hoe heeten de drie klassen? Waarom? Tot welk geslacht behoren de namen van *levenlooze voorwerpen*? Wat zegt ge van: *Zijn Majesteit; vrouwspersoon, wijf; mannetje heerschap*?

Waardoor wordt het geslacht van vele zelfstandige naamwoorden bepaald?

Welke zelfst. n.w. zijn *mannelijk* wegens hunne *beteekenis*? De regels, elk met vier voorbeelden, en de uitzonderingen. Wanneer zijn *abrikoos, perzik, mispel*, mannelijk?

Welke zelfst. naamw. zijn *mannelijk* wegens hunnen *vorm*, veelal met *inachtneming der beteekenis*? De regels, elk met vier voorbeelden, en de uitzonderingen. Wat weet ge van 't geslacht van *helm, palm, honi(n)g, adeldom, rijkdom, eigendom*?

Welke zelfst. naamw. zijn *vrouwelijk* wegens hunne *beteekenis*? De regels, elk met vier voorbeelden, en de uitzonderingen. Noem zes mannelijke stofnamen behalve *nectar* en *alsem*? (Wat zijn dit voor stoffen?) Wat weet

ge van 't geslacht van *turf* en van eenige namen van *visschen*, als *visch*, *zalm*, e. a.? Welk geslacht hebben de bloemnamen: *goudenregen*, *leeuwenbek*, *aronskelk* en *eereprijs*? En *citroen*, *kruiling*, *pippeling*, *appel*, *aker*, *komkommer*? Waarom? (Wat is *kruiling*, *pippeling*, *aker*?) Welk geslacht hebben *klavier* (wat is dit?), *bekken* (muziekinstrument) en *orgel*?

Welke zelfst. n.w. zijn vrouwelijk wegens hunnen *vorm*, soms ook *met inachtneming der beteekenis*? De regels, elk met vier voorbeelden, en de uitzonderingen. Wat hebt ge op te merken over 't *geslacht* van *getuigenis*, *gezantschap*, *genootschap*, *gezelschap*, *gereedschap*, *schilderij*, *genie*?

Welke zelfst. naamw. zijn *onzijdig*, wegens hunne *beteekenis*? De regels, elk met vier voorbeelden, en de uitzonderingen. Wat weet ge van *band*, *bever*, (noem er nog vier); van *balein*, *kurk*, (noem er nog vier)? Waarom is *Den Haag* *onzijdig*? Welk geslacht hebben de *verkleinwoorden* op *el*? En *soort*, *uur*, *ure*, *oogenblik*, *school*, *schilderij*, *figuur*?

Welke zelfst. naamw. zijn *onzijdig* wegens hunnen *vorm*, gedeeltelijk ook *met inachtneming der beteekenis*? De regels, elk met vier voorbeelden, en de uitzonderingen. Welk geslacht hebben de *bijvoeglijke naamwoorden*, als *persoonsnamen* gebezigd? Welk geslacht hebben *fruit*, (noem er nog vier bij), *gaard* naast *gaarde* (noem er nog drie bij), *keten*, *ketting*, *baak*, *baken*, *spaan*, *spaander*, *zadel*, *zaal* (= *zadel*)?

Geef van de volgende woorden 't *verschillend geslacht* met de verschillende beteekenissen op: *zwam*, *hof*, *beet*, *hoop*, *zegen*, *fortuin*, *kant*, *buis*, *wacht*, *katoen*, *els*, *dam*, *want*, *keel*, *teen*, *das*, *vorst*, *kiel*, *vlak* (*vlek*), *koppel*, *traan*, *spits*, *krop*, *sneeuw*, *post*, *pit*, *stof*, *maal*, *muil*, *schrift*, *punt*, *rijm*, *maat*, *sabel*, *pink*, *patroon*, *pistool*, *pekel*, *pas*.

Welk geslacht hebben de woorden *gang* (noem veertien andere), als ze geen *begripsnamen*, maar zijn? (Geef de beteekenis telkens op). (Zie, zoo noodig, TERWEY § 134, laatste gedeelte).

Gemeenslachtige zelfstandige naamwoorden. *Jongeling* en *ouderling* zijn altijd Wat weet ge van 't geslacht van *bode*; voor vrouwelijke *boden* gebruikt men ook of Noem vijf gemeenslachtige zelfst. naamw., die in 't vrouwelijk meestal een krijgen.

Zelfslachtige zelfstandige naamwoorden. Noem er tien. Welk geslacht hebben *gans*, *leeuwerik*, *mol*, *nachtegaal*, *slang*, *vink*, *baars*, *kikvorsch*, *raaf*, *spreeuw*?

Hoe bepaalt men in den regel het geslacht van een *samengesteld zelfstandig naamwoord*? Wanneer *niet*? Geef van beide soorten drie voorbeelden. Zeg van de volgende woorden het geslacht: *straatweg*, *dennebosch*, *brekespel*, *platvoet*, *vierkant*, *dingeland*, *booswicht*, *oogenblik*, *eereprijs*, *hutspot*, *lachebek*, *weetniet*, *wolfsklauw*, *roodvonk*, *voorschoot*, *slangenwortel*, *roodhuid*, *melkmuil*, en, zoo gij kunt, waarom zij dat geslacht hebben. Welk geslacht hebben *maankop* en de werkelijke uitzonderingen *kerkhof* en *tijdstip*?

GETAL.

Getal (bij de *zelfst. nw.* en *zelfst. rnv.*). Hoeveel en welke getallen zijn er? Wat beteekenen *enkel-* en *meervoud* bij de *bijv. naamw.*, *bijv. voornw.*, *telw.* en *lidw.*?

Getal (bij de *werkwoorden*).

Kunnen de *zelfst. naamw.* in beide *getallen* voorkomen? Noem de *zelfst. naamw.* op, die alleen in 't *meervoud* gebruikt worden.

Gebruik in zinnen 't *enkelvoud* van *ouders*, *pokken*, *zeden*, *kosten*. In welke uitdrukkingen komen voor *metten* en *verzenen*, en wat beteekenen deze uitdrukkingen?

Welke woorden komen alleen in 't *enkelvoud* voor?

Welke *eigennamen* kunnen in 't *meervoud* staan?

Wat voor *zelfst. naamw.* zijn: de *Cicero's* van onzen tijd; *glazen*, *wijnen*, *vleezen*?

NAAMVAL.

Naamval (bij de *zelfst. nw.* en *zelfst. vnv.*). Heeft elke betrekking een eigen vorm? Laat dit in een paar voorbeelden zien.

Naamval (bij de *bijv. naamw.*, *bijv. voornw.*, *telw.* en *lidw.*).

Waarom zijn er vier naamvallen? Laat zien dat er vier naamvallen (= vormen) zijn.

Wanneer staat een naamwoord in den 1^{en} naamval? Geef van elk geval twee voorbeelden. Hoe is het met „de aangesproken persoon“?

Wanneer staat een naamwoord in den 2^{en} naamval? Geef van elk geval twee voorbeelden. In welken naamval staat *wijn* in: *Een glas goede wijn is gezond.* en in: *Wij dronken een glas rooden wijn?* Welke zijn de werkw. en de *bijv. naamw.*, die een *oorzakelijk voorwerp* in den 2^{en} naamval bij zich hebben? Gebruikt men dezen tweeden naamval altijd? Door welken naamval wordt hij dan vaak vervangen? Geef hiervan drie voorbeelden als volgt: Gedenk *onzer (ons, aan ons)* in uwe gebeden! In welke uitdrukking komt *schuldig* met een 2^{en} naamval voor? Hoe heeten de verschillende tweede naamvallen?

Wanneer staat een naamwoord in den 3^{en} naamval? Geef van elken regel twee voorbeelden. Welke *onovergankelijke* werkwoorden regeeren een 3^{en} naamval? En welke *bijv. naamwoorden*? (Noem hiervan tien).

Waar het twijfelachtig is of een werkwoord een 3^{en} of een 4^{en} naamval regeert, dient de regel: Kan 't w.w. zonder van beteekenis te veranderen, in den *lijdenden vorm* worden gebruikt, dan (vul in!). Eene uitzondering maken:, en, hoewel men zegt: *Ik word er niet door gebaat, integendeel, er door Wij worden niet gehoorzaamd.* Wat weet ge van de woorden en uitdrukkingen: *verzoeken, te kort doen, in den nek zien, op de vingers zien*, in den lijdenden vorm? De 3^e naam-

val van »de *belangstellende*» is eigenlijk geen naamval; men denkt hierbij niet aan een persoon. Hoe heeten de verschillende 3^e naamvallen?

Wanneer staat een naamwoord in den 4^{en} naamval? Elke regel met twee voorbeelden. In welken naamval staan: *te goeder ure, met dien verstande, uit dien hoofde, in koelen bloede, op heeter daad, bij monde van, ten huize van, enz.*? Hoe komt dat? Hoeveel 4^e naamvallen komen voor bij werkwoorden, waarvan het lijd. voorw. vergezeld wordt door een *bepaling van gesteldheid*? Geef hiervan twee voorbeelden en breng ze in den lijdenden vorm over. Wat ziet gij nu? Noem dertien bijv. nw., die een *oorz. voorw. in den 4^{en} naamval* bij zich hebben.

In welken naamval staat een *bijstelling*?

TRAPPEN VAN HOEDANIGHEID.

Trappen van hoedanigheid. Noem ze en geef ze op van *klein*. **Stellende trap.** **Vergrootende trap.** Waarmee begint de vergelijkende bijzin na een vergrootenden trap? Na welke woorden eveneens? Geef van beide gevallen een voorbeeld. In welk geval omschrijft men den vergrootenden trap door het bijwoord *meer*? **Overtreffende trap.** Geef twee voorbeelden in een zin. Welke beteekenis hebben: *Beste Vriend!* *Liefste Zusje!* Dat is *opperbeste* thee. Zij is een *alleraardigst* kind. En hoe heet deze vorm?

Hebben alle bijvoeglijke naamwoorden de trappen van hoedanigheid? Wanneer hebben bijvoeglijke naamwoorden een *betrekkelijke* beteekenis? Wanneer een *volstreckte*? Welke bijvoegl. naamwoorden hebben geen trappen van hoedanigheid? Wat zegt ge van: Ik stelde het *volste* vertrouwen in hem. De zaal werd telkens *leeger*. Hier heerscht de *volmaaktste* rust. Dat is de *stomste* jongen, dien ik ooit ontmoet heb? Zegt men: dit meisje is hun

eenig of *eenigst* kind, of beide? In welk geval kunnen *deelwoorden* de trappen van hoedanigheid krijgen? Kunnen bijv. nw., die uitsluitend *praedicatief* voorkomen, de trappen van hoedanigheid aannemen? Waarom wel of niet?

Hebben *bijwoorden* ook de trappen van hoedanigheid? Zoo ja, welke soort? Wat is 't verschil in beteekenis der volgende overtreffende trappen? Deze zaal was *het keurigst* en op 't *keurigst* versierd. Hij zal op 't *spoedigst*, *ten spoedigste* overkomen, en: Hij is *het spoedigst* overgekomen? Hoe heet de trap van hoedanigheid in: *Gij hebt dat best gemaakt. Hij was uiterst, hoogst ontvreden. Het kind heeft zich allerliefst gedragen?*

WIJZEN.

Wijzen. Hoe is de betrekking tusschen de uitgedrukte gedachten en de werkelijkheid in elk der volgende zinnen: *Hij komt hierheen. Hij kome hierheen. Kom hierheen!*

Aantoonende wijs. **Aanvoegende wijs.** **Gebiedende wijs.** **Voorwaardelijke wijs.** Van welke vormen bedient zich de *voorwaardelijke wijs*? Geef drie samengestelde zinnen, waarin de *voorwaardelijke wijs* voorkomt. In welke zinnen gebruikt men de *voorwaardelijke wijs*?

Waar wordt vaak de *aanvoegende wijs* door de *aantoonende* vervangen? En waarin kan dit niet? Waarvoor kunnen een *infinities* en een *verleden deelwoord* elk afzonderlijk dienen? Voorbeeld: De boeken *opbergen*, jongens! *Spoedig den arbeid aangevangen!*

Wat beteekent: *Laat ons aan 't werk gaan!* eigenlijk? Doch men bedoelt er mee: . . . *aan 't werk gaan.* Maar de eerste uitdrukking is even gebruikelijk als de tweede voor: *Gaan wij aan 't werk!* Waarvoor dient *laten* in: *Laten wij aan 't werk gaan!* Wat moet het zijn: *Laat ik, hij*

of mij, hem aan 't werk gaan! Laten zij of laat hen aan 't werk gaan!

Waarom noemt men de *voorwaardelijke wijs*, hoewel zij zich bedient van vormen der *aanvoegende*, en thans meestal van de aantoonende wijs, toch een afzonderlijke wijs? Hier beslist niet de . . . , maar de . . .

In welke *wijzen* staan de werkwoorden in: *Ieder doe, wat hem bevolen is. Ik hoopte, dat hij kwame. Leve de Koning! Ga dadelijk heen! Hij hield zich, alsof hij nergens van wist. Laat ons heengaan! Laten wij heengaan! Als het mooi weer wordt, ga ik van middag wandelen. Als 't mooi weer was, ging ik eens wandelen?*

TIJDEN.

Tijden. Noem de *tijden der aantoonende wijze* en geef telkens den *eersten* persoon van elken tijd op van 't w.w. lezen.

Hoe verklaart gij, dat men b.v. in: *Ik heb u gisteren op het bal gezien*, den vorm van 't werkw. een *tegenwoordigen tijd* noemt? Zoo ook in: *Hebt gij uw werk afge maakt? Dan kunt gij nu gaan wandelen. Hij heeft verscheidene jaren in Indië gewoond en kan dus wel over de toestanden aldaar oordeelen.* (Zie, zoo noodig, TERWEY, § 162, *Opmerking.*)

Hoe verklaart gij de namen *onvoltooid* en *voltooid verleden toekomende tijd*? Neem daarvoor b.v. de zinnen: *Hij bericht mij thans, dat hij Zondagavond zal terugkeeren, teruggekeerd zal zijn*, en: *Hij berichtte mij voor eenige dagen, dat hij Zondagavond zou terugkeeren, teruggekeerd zou zijn.* (Zie, zoo noodig, TERWEY § 162, *Opmerking* 1).

Wat zegt ge van de cursief gedrukte tijden in: *Als de bui over is, zullen wij verder gaan*, en: *In 754 n. Chr. is Rome gesticht?* (Zie, zoo noodig, TERW. § 162, *Opm.* 2).

Noem de tijden der *aanvoegende wijs* en geef telkens den *derden* persoon van elken tijd op van 't w.w. *lezen*. Voorbeeld: *Onvoltooid tegenwoordige tijd*: Ik hoop, dat hij dit met genoeg *leze*.

Hoe verklaart gij, dat de *aanvoegende wijs* de *toekomende tijden* mist? Vervang in de vorige oefening: *Ik hoop, dat hij dit met genoeg leze*, enz. de tijden der *aanvoegende wijs* door de *toekomende tijden* der *aantoonende wijs*.

Hoeveel tijden heeft de *gebiedende wijs*? Waarom juist die tijd? Geef de *geb. wijs* op van *lezen*.

Noem de tijden der *voorwaardelijke wijs* en breng ze in zinnen, b.v.: *Ware hij hier, ik zei het hem* of *zou 't hem zeggen. Had ik uw' adem, nachtegalen; uw' zilvertoon; Langs alle heu'len, alle dalen zou ik uw smeltend lied herhalen, zoo vol, zoo schoon.* Waarom noemt men deze vormen nu (d.i. in de *voorw. wijs*!) *tegenwoordige tijden*? In welke soort zinnen kan men voor deze *wijs* de *onvoltooid* en *voltooid verleden toekomende tijden* gebruiken?

Enkelvoudige tijden. Samengestelde tijden.

Waarvoor dienen de hulpwerkwoorden *hebben* en *zijn*, en *zullen*? Welke w.w. worden met *hebben*, welke met *zijn* vervoegd? Welke *overgankelijke* werkwoorden worden nog wel eens of uitsluitend met *zijn* vervoegd? Wat beteekent *vergeten hebben* en wat *vergeten zijn*; *afgeleerd zijn* en *afgeleerd hebben*; *begonnen zijn* en *begonnen hebben*; *gevolgd* en *nagevolgd zijn* en *gevolgd* en *nagevolgd hebben*; *opgevolgd zijn* en *opgevolgd hebben*? Is het *ontmoet hebben* of — *zijn*? *Genaderd hebben* of — *zijn*?

Met welke hulpwerkwoorden maakt men den *lijdenden vorm* van een *overgankelijk* werkwoord? In welke der volgende zinnen is *zijn* een hulpw.w. van den *lijdenden vorm*: *hij was gevallen*; *hij was beledigd*; *hij is vertrokken*; *hij is gezonden*? Wat is *zijn* in de andere zinnen?

Met welke w.w. worden vervoegd: *lachen*, *denken*, *liggen*, *koken*, *vallen*, *groeien*, *ontwaken*; *loopen*, *rijden*,

wandelen? Waarom? Wat hebt ge op te merken over: Hij *was* in zijn leunstoel *gezeten*. Haarlem is ten westen van Amsterdam *gelegen*?

PERSONEN EN GETALLEN.

Personen. Getallen.

Wanneer staat een werkwoord in den 1^{en} *persoon enkelvoud*; in den 2^{en} *pers. enkelv.*; in den 3^{en} *pers. enkelv.*; in den 1^{en} *pers. meerv.*; in den 2^{en} *pers. meerv.* en in den 3^{en} *pers. meerv.*? Geef die vormen op van *wandelen*, n.l. *ik wandel*, enz.

Hebben alle *wijzen* al die *personen* en *getallen*?

Wat zegt ge van: Hij heeft mij, die hem steeds geholpen *heb*, schandelijk bedrogen. Hoe hebt gij, die anders zoo bij de hand *zijt*, toen kunnen zwijgen? Gelukkigigen, die nooit lijden gekend *hebt*, hoe zal ik u die ellende beschrijven?

En van: Een eskadron ruitery *veegde* de straat schoon. Een koppel ossen *trok* den wagen voort. Een aantal menschen *stonden* naar het schouwspel te kijken?

INFINITIEF EN DEELWOORDEN.

Infinitief. Heeft men bij den *infinitief* onderscheiding van *persoon, getal, tijd*? Zoo ja, welke? Geef die vormen op van *ontvangen*.

Wat weet ge van *te* voor een *infinitief*? Wanneer doet het geen dienst? Als de volgende zinnen *fout* zijn, zeg dan hoe ze wezen moeten: *Het is niet aangenaam, om in zulk een weer uit te gaan. Ik achtte het niet ongepast, om hem voor dat gevaar te waarschuwen.*

Deelwoorden. Welke twee? Geef een definitie van elk.

In welke gevallen worden de *verleden deelwoorden* vervangen door den *infinitief*? Geef van elk geval vier voorbeelden in zinnen.

IV.

DE VERBUIGING DER WOORDEN.

Waarop heeft men te letten bij de verbuiging der woorden? **Stam** (van een woord).

Het zelfstandig naamwoord.

HET ENKELVOUD.

Hoevele en welke verbuigingen hebben de *zelfstandige naamwoorden*? **Sterke verbuiging. Zwakke verbuiging.**

Geef de *sterke* verbuiging op van *man, vrouw, paard*; de *zwakke* van *vorst* en *hart*. Wat zegt ge van: *Moeders verjaardag; mijn zusters vriendin; zijn dochters kinderen; vriendschapsdienst*?

Welke zelfstandige naamwoorden worden *zwak* verbogen?

Gebruikt men den *sterken tweeden naamval* van *trans, post, gebergte*? Waarom niet? Hoe komt men aan: *des daags, slaags raken, zijns weegs*? Noem de *onzijdige* en *mann. zelfst. naamw.* op een *sisklank* en *st*, waarvan de *sterke tweede naamval* in gebruik is.

Wat zegt ge van: *onder eede, te velde, bij monde, ten getale, van goeden huize, vandaag, scheepgaan*?

Hoe vormt men den *tweeden naamval* van *eigennamen van personen* en van *aardrijkskundige namen* (en waarom zoo van deze laatste)? Geef van elke wijze een voorbeeld.

HET MEERVOUD.

Welke woorden krijgen **n**, welke **s** in 't *meervoud*?

Wat zegt ge van *lentes, modes, tantes, raas, eegaas, zeeën, reeën, tralies, traliën, knieën, melodieën, portiers, portieren, viziers, vizieren, essayeurs, verificateurs, humeuren, directeuren, administrateurs, officieren*? Wat is 't meervoud van *professor, zoon, smid, gemaal*?

Waarom schrijft men: *Aanziet de leliën des velds. Het onschuldig slachtoffer van hunnen haat werd in ketenen geklonken. De teekenen der tijden*? Geef nog eenige zinnen op met zelfst. naamwoorden in 't meervoud op **en** of **n**, terwijl de meervouden op **s** ook gebruikt worden, maar niet zoo zijn.

Schrijf als onderstaand voorbeeld de zelfstandige naamwoorden op, bij welke 't meervoud op **en** en op **s** een verschillende beteekenis heeft.

broeders en zusters *broederen en zusteren*
(kinderen van dezelfde ouders) (van een gemeente)

Is er nog een andere meervoudsuitgang? Welke? Noem de woorden op, die in 't meervoud of krijgen, zooals *hoen*. Wat weet ge van *beenders* en *hoenders*, van *kalven* en *kalveren*, *volken* en *volkeren*? Wat zijn *raden* en *raderen*, *beenen* en *beenderen*, *kleeden* en *kleederen*, *bladen* en *bladeren*? Is *beenen* wel eens = *beenderen*? Geef een voorbeeld in een zin.

Welke vormen komen voor in: *hoenderhok, runderstal, kindermid*? Wat is *ers* of *eren* dus eigenlijk?

Hoe zijn de *verkleinwoorden* van 't meervoud der woorden, die hun meervoud op *ers* of *eren* vormen? Maar wat zijn *kleedjes*, wat *kleertjes*?

De zelfstandige naamwoorden, die niet onder 't bovenstaande vallen, vormen hun meervoud door Hoe is 't meervoud van *lende, rede* (redevoering), (waarom?) van *vloot, koe, kleinnood* en *sieraad*? Hoe dat van samenstellingen met *man*, die een beteekenen? Wat is 't meervoud van *staatsman, Noorman, Oranjeman*,

en? *Muzelman* (dit *man* is niet =) is in 't meerv.:

Hoe is 't meervoud van de vreemde woorden op *us* en *um*? Soms hebben ze of, b.v. *critici*, *musea*. (Noem nog twee voorbeelden).

Welke zelfstandige naamwoorden worden soms (wanneer?) in plaats van in 't meervoud, in 't enkelvoud gebruikt? Welke zijn uitgezonderd? Waarom is het dan ook wel: zeven *ponden* boter, eenige *guldens*, enkele *centen*?

Zijn de cursief gedrukte woorden in 't volgende *enkel-* of *meervouden*: onder de *voet* raken, *slaag* krijgen, op de *been* brengen, na twintig *jaar*, honderd *man*, alle *man*, zeven *uur*?

Hoe vormt men 't meervoud van *samenkoppelingen* van woorden, als *titels* gebruikt? (b.v. van *sergeant-majoor*).

Wat gebeurt er soms in 't meervoud met den klinker van 't enkelvoud? (b.v. *smeden* van *smid*). Noem de woorden op, waarbij dit plaats heeft. Wat zijn *reven*, *riffen*, *spitten*, *speten*, *lidmaten*, *ledematen*? Wat wordt het achtervoegsel *heid* in 't meervoud? (b.v. *waarheid*, m.v.).

Wat merkt ge op bij *dagen*, *hoven*, de meervouden van *dag*, *hof*? Wat daarentegen bij *hutten*, enkelv. *hut*; *pitten*, enkelv. *pit*? Geef van 't laatste den regel. Wat zijn *trekken*, *treken*; *spellen*, *spelen*?

Wat gebeurt er met de slotmedeklinkers *f* en *s*, die een of vervangen (.... *f* of *s*), en wanneer geschiedt dit? Noem van elk geval vijf voorbeelden en de uitzonderingen.

Hoe vormt men 't meervoud van *eigennamen*? Waarom: de *Cicero's*, de *Dekkers*, de *De Witten*?

HET BIJVOEGLIJK NAAMWOORD.

Welk *geslacht*, *getal* en *naamval* hebben de bijvoeglijke naamwoorden?

Welke verbuigingen hadden de bijvoeglijke naamwoorden vroeger en waarvan hing het af, of een bijv.

naamw. op de eene of de andere wijze verbogen werd?

Geef de *sterke* verbuiging op van *goed* en de gevallen, waarin deze verbuiging voorkomt.

Wat is 't verschil in beteekenis tusschen *een groot man* en *een groote man*; *een goed vorst* en *een goede vorst*; *een oud vriend* en *een oude vriend*; *een knap werkman* en *een knappe werkman*?

In welk geval kan men in 't *onzijdig enkelvoud* 1^{en} en 4^{en} *naamval* den *sterken* zoowel als den *zwakken* vorm bezigen? Waartoe dient dan: Zijn *bouwvallige* huis. Ons *oude* huis. Zijn *grootte* jacht?

Geef de *zwakke* verbuiging op van *groot*.

Wanneer wordt deze verbuiging gebezigd?

Geef twee voorbeelden van den 3^{en} *naamval onzijdig enkelvoud* op *en*.

Wanneer wordt de *slotmedeklinker* van een bijvoeglijk naamwoord in de verbuiging *verdubbeld*? Waarom wordt *grof*: *grove*; *broos*: *broze*; *boos*: *booze*?

Welke bijvoegl. naamw. blijven *onverbogen*? Waarom zijn de volgende bijv. naamw. *onverbogen*: Het gras is *groen*; kind*lief*; God *almachtig*; zoo *edel* een *daad*; de *Harlinger* beurtman; de *gouden* bril; de *rechterkant*? Waarom wel verbogen: een *Amsterdamsche* schipper; een *lakensche* rok?

Welke bijv. naamw. laat men *gewoonlijk onverbogen*? Waarom: zijn *eigen* woorden; *bedorven* kinderen; *dapperder* mannen?

Hoe verbuigt men de *persoonsnamen*: de *wijze*, de *goede*, enz.? Hoe is de tweede naamval van de *onzijdige* *begripsnamen*: het *goede*, het *ware*, enz.? En hoe verbuigt men: de *zot*, het *leed*; d. i. de *bijv. naamw.*, die *zonder e als zelfst. naamw. voorkomen*? Waarom is het: iemand *vreemds*; iets *goeds*; veel *bijzonders*?

Geef op om welke reden de cursief gedrukte woorden deze verbuiging hebben: *Rijken* zoowel als *armen* moeten sterven. *Rijke* lieden zoowel als *arme* moeten sterven. Ik verkies dien *langen* weg boven dezen *korten*.

Hoe vormt men den *ver grootenden trap* der bijv. nw.? En *duurder, zwaarder, verder*?

Hoe wordt de *overtreffende trap* gevormd? En *wijste, frische, blijde, blijder, blijdst? Meest gerust, juist gepast?*

Bij welke *bijv. naamw.* worden de trappen van hoedanigheid van verschillende stammen gemaakt? En bij welke andere woorden? Geef die trappen op met de stammen en hunne beteekenis. In welke woorden, uitdrukkingen en zinnen komen die stammen nog wel voor? Welke zijn de trappen van *kwaad*; wat beteekenen *kwader* en *kwaadst*?

HET VOORNAAMWOORD.

Welke voornaamwoorden hebben een *eigen geslacht, getal* en *naamval*? Waardoor worden het *geslacht* en 't *getal*, waardoor de *naamval* bepaald?

Waaraan ontleenen de gebruikte voornaamwoorden hun *geslacht, getal* en *naamval*?

HET PERSOONLIJK VOORNAAMWOORD.

Bij welke persoonlijke voornaamwoorden heeft men *geslachtsonderscheiding*, d. w. z.: verschillende woorden voor de drie geslachten?

Verbuig de persoonlijke voornaamwoorden, ook *jij (je)*.

Welk voornw. gebruikt men in den 2^{en} persoon meervoud? Verbuig dit.

In welke uitdrukkingen en samenstellingen gebruikt men den 2^{en} naamval der pers. voornw. op *s*; wanneer die op *er*?

Waarom is in *mijns gelijke, om mijns zelfs wil*, enz. de vorm *mijns* een *persoonlijk* en niet een *bezittelijk* vnw.?

Wat hebt gij op te merken over: *ons aller wensch, uw aller hoop, hun beider bestemming*?

Hoe noemt gij 't cursief gedrukte woord in: Hoeveel appelen hebt gij? Ik heb *er* twee. Er zijn *er* weinigen, die hem dat zullen nadoen? — In welken *naamval* staat het eigenlijk?

Wanneer gebruikt men het woord *zelve*; waarvoor dient het en hoe noemt TERWEY het? Hoe wordt het verbogen? Antwoord: als een Schrijf de verbuiging op. Hoe noemt gij *zelfs* in: doe het om mijns *zelfs*, om uws *zelfs* wil? Wat laat men vaak weg van *zelve*?

Hoe heet *zich* en in welke(n) naamval(len) komt het voor?

Hoe heeten *elkander* en *malkander*? Verbuig ze.

HET BEZITTELIJK VOORNAAMWOORD.

Waarop heeft men te letten bij de bezitt. voornw. van den 3^{en} persoon? Wanneer gebruikt men *zijn*; wanneer *hun*; wanneer *haar*?

Hoe verbuigt men de *bijvoeglijke* bezitt. voornw.? Antwoord: Als Verbuig *uw*. Wat merkt gij op van den vorm *uwen*, 4^{en} naamv. mann. enk.? Wat van: te *mijner* verontschuldiging, te *uwer* verjaring (welke *naamv.*, *gestacht* en *getal* is dit?); te *mijnen* behoefte, te *mijnent*, te *uwent*? (*naamv.*, *gest.* en *get.*?)

Wat weet ge van de uitgangen *e* en *en*? Wat hebt ge op te merken over: *Onze* vader? Vul in: Deze jeugdige knaap heeft nog geen helder begrip van eigendomsrecht: hij vergist zich nog dikwijls in het *mijn* en het

Hoe verbuigt men de *zelfstandige* bezitt. voornw.? Antwoord: Als Verbuig *de hare*. Deze vormen worden gebruikt van *personen* en van Wat hebt gij te zeggen van: Ik ben met *de mijnen* op reis geweest. Napoleon en *de zijnen* leden een geduchte nederlaag. God verlaat *de Zijnen* niet?

HET AANWIJZEND VOORNAAMWOORD.

Hoe worden de aanwijzende voornw. in hoofdzaak verbogen? Antw.: Als

Opmerking. De verbuiging komt precies overeen met die van 't lidw. van bepaaldheid; maar *diens*, 2^e naamv. mann. en onz. enk., lascht een . . . in.

Verbuig *deze* (onz. *dit*), *die* (onz. *dat*) en *gene* (onz. ontbreekt). Wanneer gebruikt men *dezer* en *dier*, 3^e naamv. vrouw. enk.? Geef van elk twee voorbeelden. Wanneer *dezen* en *dien*, 3^e naamv. onz. enk.? Geef van elk drie voorbeelden.

Wanneer krijgen de 1^e en de 4^e naamval meervoud van *deze* en *gene* een *n*?

Wat zegt ge van *derwijze*, *dermate*, *derhalve*; *destijds*; *desbewust*, *desbevoegd*, *deskundig*, *desgevraagd*. De Heer heeft groote dingen aan ons gedaan, *dies* zijn wij verblijd? Wat is *der* in *dergelijke*, en in: Daar waren *der* velen, die geen zitplaats konden krijgen?

HET BEPALINGAANKONDIGEND VOORNAAMWOORD.

Het laatste deel van *degene* wordt verbogen als een Verbuig het. (In 't onzijdig is 't: *datgene* of 'tgeen.)

Dezelfde wordt . . . en ook . . . gebruikt. Wanneer duidt het in 't meervoud steeds *personen* aan? Geef de volledige verbuiging op.

Wanneer blijven *zulk*, *zoodanig* en *dusdanig* onverbogen? Zij kunnen ook onmiddellijk voor een staan. Dit is meest het geval. Hoe worden ze, *zulk* b.v., dan verbogen? Geef de verbuiging op van *dergelijke*. *Dezulke* en *de zoodanige* hebben tweeërlei verbuiging, n.l. als een, wanneer zij *zaken*, als een, wanneer zij . . . beteekenen.

Vul in: *Sommige menschen ontbranden plotseling in geestdrift voor een zaak, die zij niet half kennen, doch de ijver derzulk— is gewoonlijk aan een stroovuur gelijk. Er zijn paddestoelen met allerlei fraaie kleuren, de zoodanig— kan men niet eten.*

HET VRAGEND VOORNAAMWOORD.

Hoe worden de vragende voornw. in hoofdzaak verbogen? (Hierbij geldt ook de *Opmerking* bij de aanwijz. voornw.!) *Wiens* heeft een ingelascht.

Verbuig *wie* (onz.: *wat*, hoewel *wie* naar personen en *wat* naar zaken vraagt) en *welk*. Wanneer gebruikt men voor den 1^{en} naamv. mann. enk. *welk*, wanneer *welke*?

Hoe worden: *welk een*, *wat een* en *wat voor een* verbogen? Is *voor* een *voorzetsel* in *wat voor* en *wat voor een*? In welken naamval staat *man* in: *Wat voor een man is dat*?

Wat weet ge van *wes* in *weshalve*? (halve =)

HET BETREKKELIJK VOORNAAMWOORD.

Welke vormen gebruikt men als betrekkelijke voornw.? In hoofdzaak is de verbuiging gelijk aan (Hierbij geldt ook de *Opmerking* bij de aanwijzende voornw.!)

Verbuig *die* en *welke* (als *betrekkelijke* voornw.!). Wanneer is de 4^e naamval van *die*: *wien*, *wie*, *wie*? In welk(e) geval(len) gebruikt men *wat* in plaats van *dat*?

Welken *dubbelen* dienst doen *wie* en *wat* soms? Hoe is dan hunne verbuiging? Hoe zijn de 1^e en 4^e naamvallen, als men *bepaalde* personen bedoelt?

HET ONBEPAALENDE VOORNAAMWOORD.

Van *iemand* en *niemand* is de 2° naamv. en In welke(n) naamval(len) komt *men* voor? Geef de naamvalsvormen op van *iets*, *niets* en *alles*. De overige als onbepaalde voornaamw. gebruikte woorden hebben hunne verbuiging.

HET TELWOORD.

Verbuig *één*. Mogen de uitgangen *e* en worden weggelaten? Wat voor woordsoort is *geen*? Hoe wordt het verbogen in 't enkelvoud, hoe in 't meervoud? Mogen de uitgangen worden weggelaten?

Worden *twee*, *drie*, enz. verbogen? Zoo ja, in welke verbindingen?

Worden de *bepaalde hoofdtelwoorden* wel met *en* in 't meervoud gebruikt? Geef drie voorbeelden, waarin ze alleen meervouden zijn naar den *vorm*, en drie voorbeelden, waarin ze werkelijke meervouden beteekenen. Wat beteekenen ze in: *daar staat een mooie vijf op 't bord; schrijf er drie zessen bij*?

Wat weet ge van de cursief gedrukte woorden: zes honderd man, drie duizend geweren, vier millioen inwoners?

Hoe verbuigt men de *onbepaalde hoofdtelwoorden*: *alle*, *eenige*, *vele*, *weinig*, *sommige*, *ettelijke*, en de woorden *beide* en *andere* in 't meervoud?

In welk geval is de verbuiging: 1° nv. *allen*, 2° nv. *aller*, 3° nv. *allen*, 4° nv. *allen*?

Wat weet ge van de cursief gedrukte woorden in: *veel* arbeid, *weinig* smart, *luttel* moeite, *ijvers* genoeg? In welk(e) getal(len) komen voor: *ieder*, *elk* en *menig*? Wanneer hebben *ieder* en *elk* een 2^{en} naamval?

Hoe verbuigt men de *rangtelwoorden*? Waarom is het:

De bladeren van eik en beuk zijn gemakkelijk te onderscheiden: die van *den eersten* zijn heel anders gevormd dan die van *den laatsten*. A en B deelen een som gelds; het deel *des eersten* is tweemaal zoo groot als dat van *den laatste*. Vele *eersten* zullen *de laatsten* zijn? — Hoe worden zij verbogen als benamingen van deelen? Waarom is het: Er zijn nu twee *derden* van de hoeveelheid afgenomen en dus blijft er nog één over. Twee *derde* van twaalf is acht?

HET LIDWOORD.

Waaruit is *de*, waaruit is 't ontstaan en hoe kon 't *het* worden?

Verbuig het *lidwoord van bepaaldheid*. Waarmee komt deze verbuiging overeen? Wanneer gebruikt men nog alleen voor den 3^{en} naamval vrouw. en onzijdig enkelvoud *der* en *den*? Geef van elk een voorbeeld in een zin of uitdrukking. Wat weet ge van de vorming van *ten* en *ter*? Is 't gebruik dezer samenstelling eigenlijk wel goed in: *ten mijnen behoefte, ten allen tijde, ter dezer ure*?

Waaruit ontstond het lidwoord van onbepaaldheid *een*? Hoe wordt het verbogen? Mogen de uitgangen worden weggelaten? *Geen* is het *ontkennend* lidw. van onbepaaldheid. Hoe wordt het verbogen?

HET WERKWOORD.

Hoe verdeelt men de werkwoorden naar hunne vervoeging? Wat is een *sterk*, wat een *zwak* werkwoord?

Hoe krijgt men den stam van een werkwoord? Geef de stammen op van de volgende infinitieven: *dansen, gelooven, vreezen, zetten, halen, huren, lezen, beloven*.

Hoeveel stamklinkers kan een *sterk* werkwoord hoog-

stens vertoonen? Geef er twee voorbeelden van, als: *spreken, spreek, sprak, spraak* (wij, zij spraken), *sprook* (gesproken).

In hoeveel klassen worden de *sterke* werkwoorden naar hunne vervoeging verdeeld en waarop berust die verdeling? Geef van elke klasse *twee* (van de 11e *één*) voorbeelden, aldus:

I *klinken* (Infin.), *klonk* (Verl. t. enk.), *klonk-en* (V. t m.), *geklonken* (Verl. dw.).

Wat hebt ge op te merken van de werkwoorden der vijf laatste klassen?

Zeg wat het afwijkende is in de vervoeging der volgende werkwoorden: I *helpen, bederven,* en *.*; *worden; derven; rinnen, gerinnen; belgen* (verbolgen!); *bersten; schrikken, verschrikken;*

II *komen; scheren, zweren* (van een wond); *scheren* (vliegen), *zich wegscheren, gekscheren; beren; helen, verhelten* (verholen!); *wreken;*

III *eten; wegen, bewegen; zien; wezen* (gewezen!); *plegen* (gewoonlijk doen), *plegen* (doen); *weven;*

IV *grijnen, hijgen,* en *.*; *tijgen* in aantijgen (valsch beschuldigen); *pijpen* of *piepen* (fluiten); *krijgen; prijzen; stijven; wijzen* (oordeelen);

V *schuilen; spuuen, spugen; kruien; zieden; kluiven; klieven; tijgen* (vroeger: tiegen); *pluizen; kiezen,* en *.*;

VI *slaan; zweren* (= een eed afleggen); *lachen; heffen; bakken, laden, malen, wasschen; scheppen; wassen; jagen, vragen* en *waaien;*

VII — X *gaan; houden; bannen, spannen, spouwen, vouwen, zouten; ontvouwen; braden, raden; brouwen; heeten, scheiden.*

Hoe vormde men vroeger den *onvoltooid verleden tijd der zwakke werkwoorden*? In welk geval komt er te in plaats van *de* achter den stam? Waarom *blafte* en *be-loofde; suste* en *suisde*?

Hoe vormt men het *verleden deelwoord der zwakke*

werkwoorden? Waarom *gebluft* en *geloofd*; *verrast* en *verhuisd*?

Hoe zijn de verl. tijd en 't verl. deelw. van *leggen* en *zeggen*? Wordt *zegde* gebruikt, en *ontzegde*?

1. Welk voorvoegsel krijgt het *verleden deelwoord*?
2. Welke werkwoorden missen dit voorvoegsel? 3. Waar plaatst men dit voorvoegsel, als een werkwoord met een of ander woord *scheidbaar* is verbonden? Drie voorbeelden van 1, 2 en 3!

Wat weet ge van *wanhopen* en *wantrouwen*? Hoe zijn de verleden deelwoorden dus? Wat is (naar den vorm) *wanschapen*?

Waarom zijn *ontloopen*, *bestelen*, *wegnemen* sterk?

Waarom zijn *glimlachen*, *herbergen*, *beeldhouwen*, *dwaarsdrijven*, *pluimstrijken* zwak?

Hoe vormt men de *infinitieven* van sterke en zwakke werkwoorden? Welke hebben alleen een *n*? Hoe vormt men de *tegenwoordige deelwoorden*?

Vul in de volgende tabel de uitgangen in:

STERK OF ZWAK WERKWOORD.

Aantoonende wijs.		Aanvoegende wijs.	
Onvoltooid tegenwoordige tijd.			
Enkelv.	1. stam +	Enkelv.	1. stam +
	3. » +		3. » +
Meerv.	1. » +	Meerv.	1. » +
	2. » +		2. » +
	3. » +		3. » +

STERK WERKWOORD.

Aantoonende wijs.		Aanvoegende wijs.	
Onvoltooid verleden tijd.			
Enkelv.	1. stam +	Enkelv.	1. stam +
	3. » +		3. » +
Meerv.	1. » +	Meerv.	1. » +
	2. » +		2. » +
	3. » +		3. » +

ZWAK WERKWOORD.

Aantoonende wijs.			Aanvoegende wijs.		
Onvoltooid verleden tijd.					
Enkelv.	1. stam	+ .. of ..	Enkelv.	1. stam	+ .. of ..
	3. »	+ .. » ..		3. »	+ .. » ..
Meerv.	1. »	+ .. » ..	Meerv.	1. »	+ .. » ..
	2. »	+ .. » ..		2. »	+ .. » ..
	3. »	+ .. » ..		3. »	+ .. » ..

STERK OF ZWAK WERKWOORD.

Gebiedende wijs.

Enkelv. stam +

Meerv. » +

* Welke opmerkingen hebt ge over deze uitgangen?

Let bij de beantwoording op 't volgende: *Zegge* f25,—; 't ontbreken van den 2^{en} pers. enkelv.; ik *sprake* (aanv. wijs) naast wij *spraken*; *gelieve* te melden; hij *sprake* of *sprak* (voorw. wijs).

Onregelmatige werkwoorden. Verdeel ze naar hunne vervoeging in vijf groepen en noem de werkwoorden, die bij elke groep behooren. Noem eenige werkwoorden, wier vervoeging wel enkele afwijkingen vertoont, maar die toch niet onregelmatig heeten. Zijn de *onregelmatige* werkwoorden reeds lang *onregelmatig* geweest?

Wat is het kenmerkende van de werkwoorden der eerste groep? Wat merkt ge op van *durven*, *weten*, *moeten*?

Geef den *onv. teg. tijd* en den *onv. verl. tijd* op van de *aantoonende* en de *aanvoegende wijs* van deze werkwoorden, behalve *durven*. Welke tijd ontbreekt soms en bij welke werkwoorden?

Geef de *gebiedende wijs* op. Bij welke werkwoorden ontbreekt die?

Hoe zijn de *verleden deelwoorden* dezer werkwoorden? Welke zijn *zwak*, welke *sterk*? Welke w.w. missen het verleden deelwoord? Van welke wordt het weinig gebruikt, omdat er gewoonlijk een op volgt?

Is de onvolt. verleden tijd *zwak* of *sterk*? Geef telkens op, waaruit die tijd ontstaan is. Men schrijft *kon* voor *kon*....; *zou* voor; *wou* voor; *mocht* staat voor; *wist* voor; *moest* voor Hoe is de *onv. verl. tijd* der *aanv. wijs* van: *brenghen, denken, koopen, zoeken, mogen, weten, moeten* en *dunken*?

Waarin bestaat de *onregelmatigheid* van *durven*? Waarvoor staat: ik *dorst*?

Geef van *zijn* op den *onv. teg.* en den *onv. verl. tijd* der *aantoonende* en *aanvoegende wijs*, de *gebiedende wijs* en 't *verleden deelwoord*. Wat weet ge van *wezen*; hij *is*; wij *waren*; *geweest*? Wat is het *tegenwoordig deelwoord*?

Geef van de w.w. der derde groep den *onvoltooid verleden tijd* en 't *verleden deelwoord* op. Vul in: *bracht* staat voor; *dacht* voor; enz. Waaruit is de *ch* in den *verl. tijd* en 't *verl. deelwoord* bij elk dezer w.w. ontstaan en wat is bij die vormen van *brenghen, denken* en *dunken* weggevallen?

Welke *onregelmatige* vormen zijn er van *werken* en wat beteekenen ze? Hoe zijn ze ontstaan?

Geef de verschillende bovenstaande vormen op van *hebben*. Waaruit zijn ontstaan: *heeft, had, gehad*?

Geef dezelfde vormen op van *doen*.

V.

WOORDVORMING.

Wat leert de *woordvorming* of *woordafleiding*?

Afgeleide en *samengestelde* woorden zijn van gemaakt. **Afgeleid woord.** **Voor- en achtervoegsels.** **Samengesteld woord.** **Grondwoord.** »Van *onbegrijpelijk* is 't grondwoord *begrijpelijk*, van dit laatste is 't grondwoord *begrijpen* en hiervan is *grijpen* weder het grondwoord." Doe evenzoo met *onvergeeflijk, ontoegankelijk, ontstichtelijk*.

Drank is met *drinken*, doch er niet van *gevormd*. Geef op met welke werkwoorden de volgende woorden verwant zijn: *sprong*, *dronk*, *slot*, *stof*, *graf*, *zang*, *hol*, *wrang*, *bijt*, *bod*, *rook*, *vlot*, *shot*, *kreet*, *split*, *spreuk*.

Wat weet ge van de deelen der *samengestelde* woorden: *herstellingsoord*, *scheepstimmerwerf*, *zilver-smidswinkel*; *timmermansgereedschap*, *loodgieterswerkplaats*?

Wat weet ge van de samenstelling van: *ademhalen*; *gadeslaan*; *wederstaan*; *wederkeeren*; *liefkoozen*; *raadplegen*? Waarom noemt gij sommige *scheidbare* en andere daarentegen *onscheidbare* samenstellingen?

Hoe heet de vorming: *boekhouder*, *kleinsteedsch*, *krombeenig*, *twaafluurtje*, *onderonsje*, *inachtning*? Geef een definitie van deze soort van woordvorming.

DE VORMING DER WERKWOORDEN.

In welke soorten worden de werkwoorden naar hun oorsprong verdeeld? Hoe zijn de *afgeleide werkwoorden* van andere woorden gevormd? Welke soort van werkwoorden zijn alle afgeleid? Van welke woorden zijn de werkwoorden afgeleid, die zonder voorvoegsel van andere woorden werden gevormd? Noem van elke soort vier voorbeelden. Van welke woorden zijn gevormd de w.w.: *gelen*, *lengen*, *huizen*, *potten*, *tellen*, *pennen*, *planten*, *prenten*? Wat beteekenen al deze afgeleide werkwoorden ten opzichte van het grondwoord?

Wat hebt ge op te merken over de vorming van *dekken* (van ...), *stellen* (van), *schenden* (van ...); *krenken* (van ...), *netten* (van ...), *pletten* (van ...), *temmen* (van ...), *vesten* (van ...); *villen* (van), *schillen* (van ...), *richten* (van ...)? Evenzoo van *eindigen* (naast *einden*), *(ver)kondigen* (naast ...), *steenigen*, *verzadigen* (naast ...), *vestigen* (naast ..); *heiligen*, *rechtvaardigen*, *stevigen*, *(be)veiligen*; *kruisen* (= of)

en *kruisigen* (= . . .)? Van *dineeren, soupeeren; halveeren, trotseeren* (= *trotsen*), *kleineeren, waardeeren*?

Hoe heeten de werkwoorden *drenken, wenden* en *leggen*? En waarom? Wat beteekenen ze? Antw.: het *veroorzaken* der werking . . . (invullen!). Noem de overige van deze soort en geef de werkwoorden op, waarvan zij de *causatieven* zijn.

Wat beteekende *lijden* vroeger? Uit welke uitdrukkingen blijkt dit nog? Wat was *nijgen* vroeger; wat beteekent het tegenwoordig? En wat is *neigen*? Wat beteekende *klieven* vroeger? Hoe werd het vervoegd? Wat was *varen*? (Verg.: hoe *vaart* gij, *ervaren*).

Hoe heeten *stotteren, klapperen, kibbelen*? Noem nog drie zulke werkwoorden. Behooren *handelen* en *spiegelen* ook tot deze soort? Waarom de eerste, *stotteren*, enz. wel, en deze niet? Noem nog drie van de laatste soort.

Noem de *voorvoegsels*, door middel waarvan werkwoorden van andere woorden gevormd worden. Geef de verschillende beteekenissen op van **be** en laat die telkens uit vier voorbeelden zien. Wat beteekent **ge** oorspronkelijk? Uit welke w.w. blijkt dit nog eenigszins? Wat beteekenen *gevoelen* en *gedenken*? Naast *lukken, raken, lijken, verzellen* staan . . . (invullen!). Vul in: *hij liet zich niet . . .; niet met iets kunnen . . .; ik kon het niet . . .* (alle met w.w. met **ge**). Wat beteekent **er**? Laat dit uit twee voorbeelden zien. **Her** beteekent . . . (invullen!), b.v.: (vier voorbeelden!). Geef de verschillende beteekenissen op van **ont** en **ver** en laat die telkens in vier voorbeelden zien.

Waaruit worden *onscheidbaar* samengestelde werkwoorden o.a. gevormd? Noem de bijwoorden en geef van elk een voorbeeld in een *onscheidbaar* werkwoord. Op welk deel valt steeds de klemtoon en wat weet ge van de beteekenis dezer werkwoorden?

Waaruit bestaan *scheidbaar* samengestelde werkwoorden? Geef van elke soort vier voorbeelden. Hoe onderzoekt ge of zulke werkwoorden inderdaad samengesteld

zijn of niet? Waarom zijn *ademhalen* en *vrijspreken* samengesteld, en *plaats vinden* en *acht geven* niet?

Wat beteekenen *goedvinden* en *goed vinden*; *goedmaken* en *goed maken*; *vrijlaten* en *vrij laten*; *loslaten* en *los laten*; *vrijspreken* en *vrij spreken*; *hoogachten* en *hoog achten*?

Welke zijn de *bijwoorden*, waarmee *scheidbaar* en *onscheidbaar* samengestelde werkwoorden zijn gevormd? Welke komen steeds in de eigenlijke beteekenis voor en waarop valt bij deze soort de klemtoon? Geef voorbeelden, van elke soort twee, als volgt: *misgunnen* en *misgrijpen*; *mislukken* en *misvatten*; en geef er de beteekenis bij. Wat beteekent het bijwoord *weder* (meestal *weer*) in de onscheidbare werkwoorden?

Wat voor soort van samengestelde werkwoorden zijn: *kortwieken*, *knikkebollen* (= met den bol knikken)? Geef nog vijf dergelijke samenstellingen met de beteekenis als bij *knikkebollen*. Deze samengestelde werkwoorden bestaan uit den van een werkwoord, gevolgd door een zelfstandig naamwoord, dat het of het der werking beteekent. (Invullen!)

Hoe zijn gevormd: *beeldhouwen*, *pluimstrijken* en *dwardsdrijven*? Weet gij ook, waarom ze vervoegd worden?

DE VORMING DER ZELFSTANDIGE NAAMWOORDEN.

Verdeeling naar hun oorsprong! De *afgeleide* zelfst. naamwoorden hebben of Noem de *voorvoegsels*, geef de beteekenis er van op en laat die telkens in vier voorbeelden zien, behalve met **ant**, dit komt alleen voor in, en met **et**, dat men slechts aantreft in (=....) en (=....).

Geef de beteekenis der *voorvoegsels* op in: *aartsschelm*; *gesprek*, *gedraaf*, *gebraad* (= 't geen is), *gebouw*; *ongeluk*, *onweer*; *wandaad*.

Welke soorten van namen, behalve begripsnamen, vormen de *achtervoegsels*, waarmede zelfstandige naamwoor-

den worden afgeleid? Noem de achtervoegsels, die *verkleinwoorden* vormen. Wat geven verkleinwoorden te kennen? Wat b.v. in *huisje*, *tuintje*, *dubbeltje*, *wijfje*, *hartje*, 't is maar een *snijdertje*, *jongskens*? Waarvan zijn gevormd: *grauwtje* (=...), *nieuwtje*, *liefje*, *oudje*? Noem de *verkleiningsuitgangen*; welke worden 't meest gebruikt? Zeg van de volgende *achtervoegsels*, welke namen zij vormen en geef zoo mogelijk van elk dier namen vier voorbeelden: **ing** of **ling**; **in**; **aard**; **el**; **er**; **aar**; **laar**; **es**; **erd**; **ik**; **sel**; **egge** (in...); **ier**; **ster**; **nier**; **eel**. Geef nu nog op de beteekenis der *achtervoegsels* in: *zondares*, *dorpeling*, *brouwsel*, *zuigeling*, *warmoezenier* (=...), *grijsaard*, *bedrieger*, *blaker*, *kleurling*, *kater*, *strijkster*, *hokkeling* (=...), *deksel*, *zangeres*, *stommerik*, *tijgerin*, *rozelaar*, *houweel*, *Hollander*, *veinzaard*, *beitel*, *slimmerd*, *hovenier*, *heldin*, *boezelaar*, *vondeling*, *grondeling* (=...), *tuumelaar* (=...), *babbelaarster*.

Wat waren de volgende woorden oorspronkelijk: *stippel*, *kruimel*, *trommel*, *knokkel*, *sprankel*, *droppel*, en waarvan gevormd? In welke woorden komen **ijn** en **el-ijn** voor? Wat is *ooglijn*?

Noem de *achtervoegsels*, die *begripsnamen* vormen, geef de beteekenis er van en laat die telkens in twee voorbeelden zien. Zeg van de volgende *achtervoegsels*, welke soort van *begripsnamen* of andere zelfst. naamw. zij vormen en laat dit telkens in twee voorbeelden zien: **schap**, **st**, **ing**; **heid**; **de**, **e**, **te**; **age**; **ij**, **n-ij**, **er-ij**, **er-n-ij**; **dom**; **nis**. Geef nu de beteekenis(sen) der *achtervoegsels* op in: *burgerij*, *graafschap*, *hoogte*, *werking*, *goedheid*, *koude*, *rijkdom*, *menschheid*, *vroedschap*, *brouwerij*, *getuigenis*, *plantage*, *Heiligdom*, *woning*, *priesterschap*, *Jodendom*, *winst*, *bisdom*, *adeldom*, *gereedschap*, *vaderschap*, *koelte*, *koelheid*, *slijtage*, *Godheid*, *weddenschap*.

Waaruit bestaan *samengestelde zelfstandige naamwoorden*? Geef van elke samenstelling drie voorbeelden. Wat zijn *zesmaal*, *driewerf*, *eenreis* (*ereis*), *vierkeer*? Hoe zijn ze in 't meervoud? Welken dienst doen zij in den zin?

Samenstelling door afleiding. Van elken uitgang een voorbeeld!

Noem vier voorbeelden van samenstellingen als *kleerkoop*. Wat is dit voor een samenstelling?

Wat beteekenen de samenstellingen *koervoet*, *wijneus*?
Wat *dwingeland*, *deugniet*? Van elke soort vier!

DE VORMING DER BIJVOEGLIJKE NAAMWOORDEN.

Welke *voorvoegsels* dienen om bijvoeglijke naamwoorden te vormen en wat beteekenen ze? Van elk twee voorbeelden! Wat weet ge van 't voorvoegsel *ge*?

Hoe is de *vorm* van *bevaren*, *bediend(e)*, *beroemd*? In welke twee soorten worden ze verdeeld? Van elke soort vier voorbeelden! Verklaar de beteekenis; b.v. een *be-reisd* man is een man, die enz.; *behuisd* beteekent van een, enz.

Verklaar de beteekenis van *gegoed*, *gehandschoend*, en zeg naar welk voorbeeld deze woorden zijn gevormd. Vier zulke voorbeelden! Wat zegt ge van *hooggetopt*? Twee zulke voorbeelden!

Welke *achtervoegsels* dienen om bijvoeglijke naamwoorden te vormen en wat beteekenen ze? Geef van elke *beteekenis* twee voorbeelden, behalve van **haftig** in *krijghaftig* (= ...) en *ernsthartig* (= ...). Geef de *beteekenis*(sen) der *achtervoegsels* op in: *verdraagzaam*, *reddeloos*, *begrijpelijk*, *afgodisch*, *nederig*, *vloeibaar*, *linnen*, *zanderig*, *spotachtig*, *manhaftig*, *waarachtig*, *openbaar*, *ijzeren*, *merkbaar*, *langzaam*, *huiselijk*, *plagerig*, *eerloos*, *onuitsprekelijk*, *fisch*, *handig*, *nalatig*, *Fransch* (voor ...), *slaafsch*, *koninklijk*, *neteldoeksch*, *goedig*, *meesterachtig*, *onuitsprekbaar*, *meesterlijk*, *draaglijk*, *draagbaar*. Wat beteekenen *tweeërlei*, *allerhande*, en tot welke woordsoort rekent men ze? Waarom? Vergelijk de uitgangen *achtig* en *lijk* in *kinderachtig* en *kinderlijk*; *baar* en *lijk* in *kostbaar* en *kostelijk*, *onmeetbaar* en *onmetelijk*.

Waaruit bestaan *samengestelde* bijvoeglijke naamwoorden? Van elke soort drie voorbeelden! Wat drukken uit *bloedrood* en dergelijke, *welzalgig* en soortgelijke, *nagelnieuw*? Vier met voorvoegsels als *nagel*! In welke(n) naamval(len) staan de zelfstandige naamwoorden in: *krachtvol*, *Godgevallig*?

Samenstelling door afleiding heeft plaats, wanneer door middel van de achtervoegsels en twee losse woorden (Vul in!). Geef acht voorbeelden.

Geef op waaruit bestaan: *sneeuwwit*, *schaduwrijk*, *aloud*, *zwartbont*, en wat *hedendaagsch*, *onderaardsch* voor vormen zijn.

DE VORMING DER VOORNAAMWOORDEN.

Waaruit zijn samengesteld: *zoodanig*, *iets*, *elkander*, *zulk*, *iemand*, *malkander*, *hoedanig*, *welk*, *niets*, *niemand*? Verklaar uit die vorming de beteekenis, b.v.: *zoodanig* is een samenstelling door: *zoo—daan—ig* = *zoo gevormd (zijnde)*. Wat zei men vroeger voor *iets* en *niets*? Laat in voorbeelden zien, dat die oude vormen nog wel in deze beteekenis voorkomen.

DE VORMING DER TELWOORDEN.

Verklaar de vorming der tientallen van *twintig* tot *negentig*. Wat is op te merken over *tachtig*? *Geen* = Hoe zijn gevormd: *eenig*, *weinig* en *sommig*? En de *rangtelwoorden*: *zevende*, *achtste*, *derde*, *dertigste*, *eerste*?

Opmerking. *Eende* komt nog voor in samenstellingen: honderd en *eende*, enz.

DE VORMING DER BLIJWOORDEN.

Welke *voor-* en (of) *achtervoegsels* doen dienst om bijwoorden van andere woorden af te leiden? Geef de

beteekenis en, zoo ze samengesteld of afgeleid zijn, ook de vorming, en daarnaar de beteekenis, op van deze voor- en (of) *achtervoegsels* en laat die telkens in twee voorbeelden zien. In plaats van *heuschelijc*, *strengelijc*, enz. gebruikt men meestal , , enz. Wat merkt ge op over *plotseling* en *mondeling*; over de spelling van *ijlings* (verg.: *hemel-ing*)? Wat beteekenen *jaarlijcs*, enz.?

Welke woordsoorten doen soms den dienst van *bijwoorden*? In welken naamval kunnen die woorden dan staan? Van elke woordsoort vier voorbeelden in den . . . en (of) den . . . naamval! Welke naamval is bij deze soort bijwoorden niet meer te herkennen?

Wat voor een s komt veel bij bijwoorden voor en hoe komt dat? Vijf voorbeelden! Welke woordsoorten zijn oorspronkelijk: *eens*, *deels*, *dies*, *straks*, *onvoorziens*, *zelfs*, *geenszins*, *reeds*, *zulks*, *slechts*, *eensklaps*, *korts*, *des* (wat beteekenen *des* en *dies*?), *langzamerhand*?

Samengestelde bijwoorden. Hoeveel soorten zijn er naar de bestanddeelen? Van elke soort vier voorbeelden! Tot welke soort behoort elk der volgende: *langzamerhand*, *mettertijd*, *terug*, *weshalve*, *uitermate*, *derwijze*, *daarmede*, *aaneen*?

Welke soort van bijwoordelijke uitdrukkingen worden niet als samengestelde woorden beschouwd en dus niet . . . geschreven? Een paar voorbeelden! Gebruik in zinnen: *voorzeker* en *voor zeker*; *voorwaar* en *voor waar*; *van hier* en *vanhier*; *zoo lang* en *zoolang*.

Hoe schrijft men: *ouder gewoonte* of *oudergewoonte*; *te gelijker tijd* of *tegelijkertijd*, en waarom? Welke *voornw. bijwoorden* worden in *twee* woorden geschreven?

VI.

DE LETTERS IN 'T ALGEMEEN.

Letters. Letterklanken. Letterteekens. Waarin verdeelt men de *letterklanken*? **Klinker.** Welk verschil is er bij

't uitspreken van een *klinker* en van een *medeklinker*?

Van wie hebben we onze *letters*? Welke noemt men *vreemde* letters en waarom?

Lettergreep. Geef een woord op met één, een met twee, een met drie en een met vier lettergrepen. **Open lettergreep.** **Gesloten lettergreep.**

Klemtoon. Hoevelerlei klemtoon is er? Laat dit in een voorbeeld (woord) zien en geef op, welken klemtoon elk der lettergrepen in dat woord krijgt.

DE KLINKERS.

Verdeeling! **Enkelvoudige klinker.** **Tweeklank.** Noem de *enkelvoudige klinkers*, b.v. **a**, **aa**, en de *tweeklanken*. Op hoeveel wijzen worden de enkelvoudige klinkers uitgesproken? Wanneer heet een volkomen klinker *gerekt*? **Toonlooze klinker.** Geef verschillende woorden op, waarin onderscheidenlijk al de klinkers voorkomen, die als toonlooze klinker dienst doen.

Waaruit bestaan de *tweeklanken*? Hoe komen **ai** en **aa** voor? **aa** komt ook voor als klanknabootsing in

Zeg waaruit de volgende klinkers soms ontstaan zijn en laat dit telkens uit twee voorbeelden zien: **a**, **e**, **ee**, **i**, **ie**, **o**, **oo**, **u**, **eu**, **ei**, **ij**, **ou**, **ooi**.

Waaruit zijn de volgende woorden ontstaan: *vlijm*, *zeide*, *shot*, *jullie*, *houden*, *boom*, 't *Gooi*, *keuken*, *bidden*, *hart*, *schepen*, *heelen*, *einde*, *druk*, *heinde*?

DE MEDEKLINKERS.

Op welke twee grondslagen berust de *verdeeling*? Noem de verschillende soorten op, die **TERWEY** geeft, en noem de letters, welke er toe behooren.

In welk woord komen alle *scherpe* medeklinkers voor? Welke zijn de verwante *zachte*? Er staat geen *zachte* tegenover de Welke van deze twee soorten zijn

klanklooze, welke . . . medeklinkers? Hoe sprak men *ng* vroeger uit? En thans? Waartoe behoort de *h*?

Opmerking. De *l*, *m*, *n* en *r* heeten vloeiende medeklinkers. Zij komen voor in: *molenaar*.

Waarom wordt de *ch* zoo geschreven?

Uit welke medeklinkers zijn soms de volgende ontstaan: *ch*, *b*, *r*, *k*? Telkens twee voorbeelden! Waaruit zijn de vette letters ontstaan in: *hebben*, *jonkheid*, *hecht*, *verknocht*, *wacht*, *waren*?

BIJVOEGING EN WEGLATING VAN KLINKERS EN
MEDEKLINKERS. KLANKVERSFRINGING.

Waar heeft *inlassching* plaats van *e*? Wanneer is die *inlassching* willekeurig? Wanneer mag er geen *e* worden ingelascht?

Zeg van de volgende woorden, of er al of niet *inlassching* plaats heeft en waarom die al of niet moet of mag geschieden: *moedeloos*, *leerling*, *vreeslijk*, *onoverwinnelijk*, *ontzaglijk*, *dagelijks*; *paarl*, *koren*, *lantaarn*, *meerl(e)*, *doorn*, *merel*, *toren*, *parel*, *lantaren*; *zinloos*, *nameloos*, *naamloos*, *zinneloos*. Men schrijft steeds *ban-ling*.

Wanneer wordt in de schrijftaal *n* of *en* ingelascht? Wanneer mag de *n* niet worden ingelascht? In welk(e) geval(len) is *n* of *en* van 't samengestelde woord niet ingelascht?

Waarom hebben de volgende woorden al of niet *en*, *e* of *n* ingelascht: *kattetekop*, *vrouwenkleed*, *vorstengunst*, *modeartikel*, *sterrentoren*, *eikenhout*, *kerseboom*, *speldeknoop*, *zwanenhals*?

Wanneer wordt een *d* ingelascht? Waarom dus in: *tienderlei*, *inwijden*, *zindelijk*, *zesderhande*, *verder*, *nader*, *daalder*, *guurder*?

Wanneer wordt een *s*, wanneer een *t* ingelascht? Waarom: *ordentelijk*, *kindsheid* (= . . .), *mijnentwege*?

Geef drie voorbeelden van *achteraanvoeging* en ook drie van *weglating* van letters aan 't *begin*.

Geef vier voorbeelden van *weglating* van letters in 't midden, a van *klinkers*, b van *medeklinkers*.

Welke *weglatingen* vindt men in: *koomenij*, *kermis*, *boogaard*, *bruiloft*, *rijtuig*, *leiband*, *scheikunde*, *best*, *lest*, *thans*, *bijkans*, *elkaar*, *malkaar*, *kwalijk*, *goelijk*, *leelijk*, *raân*, *blaân*, *broer*?

Geef vijf voorbeelden van *weglating* van letters aan 't slot.

Welke *weglating* heeft plaats in *oor*, *vrouw*, *hart*, *mensch*, *zou*, *dacht*, *kocht*, *lei*, *wou*, *zei*, *wrocht*, *bracht*, *docht*, *kou*, *kon*, *rust*, *zocht*, *hoop*? En in: *ik zeg*, *ik verblijf*?

Noem zes voorbeelden van *klankverspringing*.

Welke *grammatische figuren* (zoo heeten deze verschijnselen) komen voor in: *te mijnent*, *er*, *bruggenhoofd*, *pereboom*, *mondeling*, *hemelsblauw*, *pennemes*, *wijden*, *zwaarder*, *Godsvrucht* (Hd.: *Gottesfurcht*), *lest*, *mocht*, *branden*, *hoorde*, *hoorn*, *degelijk*, *ganzeveer*, *ganzenei*?

DE SPELLING.

Wat leert de *spelling*? Op welke beginselen berust zij? Waarom neemt men niet uitsluitend de *beschaafde uitspraak* tot grondslag? Welk(e) beginsel(en) heeft (hebben) den doorslag gegeven bij de spelling van: *hoed*, *beeren*, *visch*, *thans*, *beitel*, *bijten*, *vleesch*, *hevel*?

DE KLINKERS.

Met hoeveel letterteekens schrijft men de *gerekte klinkers*? Waarom dan *ruw*, *duw*, *zwaluw*? Worden de *volkomen klinkers* met een *enkel* of een *dubbel* letterteeken geschreven? Waarom *laten*, *praten*, *turen*, *muren*; *laatje*, *papaatje*, *Annaatje*?

Wanneer worden de *volkomen e* en *o enkel*, wanneer *dubbel* geschreven? Hierbij beslist dus de regel der Wat is een *zachte e* en *o*, wat een *scherpe*? Deze namen herinneren aan de *vroegere uitspraak*. Hoe schrijft men de *volkomen e* en *o* in de *achtervoegsels*?

Wanneer schrijft men de *zachte e*? De regels met vier voorbeelden bij elk, en de uitzonderingen! Waarom schrijft men de *zachte e* in: *grootheden, streken, lepel, deze, stenen* (= klagend zuchten), *spreken, helen*? Waarom niet in: *heeten* (= noemen), *leede, weeke*?

Indien gij Hoogduitsch en Engelsch kent, weet gij zeker wel waarom men schrijft: *leven, gele, kever, grepen, menig, wemelen, schemeren, beken, generen* (zich generen = in zijn onderhoud voorzien), *teren*. Vul in: *h-ren, reg-ren, sch-ve, l-ren, d-sem, bl-ke*. En waarom schrijft men *cedel, ledikant, leveren, neger*?

Wanneer schrijft men de *scherpe ee*? De regels, elk met vier voorbeelden, en de uitzonderingen! Waarom schrijft men: *paneelen, kasteelen, dineeren, Japaneesche, Chineezzen, alreede, thee, leege*? Weet gij ook (Hgd. en Eng.), waarom men schrijft: *zeepen, beenen, deelen, eeden, heele, teenen, weenen, bezeeren, breedde, weezen*?

Geef vijf paren homoniemen (= gelijkkluidende woorden) op met *e* en *ee*, als: *gene* en *geene*.

Wat beteekenen: *weezen* en *wezen, delen* en *deelen, generen* en *geneeren* (deze twee zijn geen homoniemen, 't laatste heeft de *zachte Fransche g*), *steenen* en *stenen, slepen* en *sleeppen, verweren* en *verweeren, weeke(n)* en *weken, veege(n)* en *vegen, rede* en *reede, degen* en *deegen, beren* en *beeren, leken* en *leeken, leenen* en *lenen, veeren* en *veren, helen* en *heelen, geene* en *gene*?

Vul in met *e* of met *ee*: *sch-de, k-len, zw-pen, m-ren*.

Wanneer schrijft men de *zachte o*? De regels, elk met drie voorbeelden, en de uitzonderingen! Waarom schrijft men *hoven, sproken, logen, sproten, looze, stooten, knoopen, loochenen*? Kunt gij ook zeggen (Hd. of Eng.), waarom men schrijft: *boter, stoven* (mv. van *stoof*), *voren* (znw.), *bodem, poken* (mv. van *pook*), *molen*? En waarom: *tonen* (mv. van *toon* = klank), *ivoren, abrikozen, kantoren, kronen, tronen, komforen*?

Wanneer schrijft men de *scherpe oo*? De regels, elk met drie voorbeelden, en de uitzonderingen! Waarom schrijft

men: *zoo, bloo, troostelooze lotgenooten, boomen* (in beide beteekenissen, Hd.: Baum)? Waaron (Hd. of Eng.): *brooden, zoomen, groote, hoopen* (= stapels), *schooven* (koren-), *loochenen, zoogen* (= laten zuigen), en: *pooze, poover, Mooren*?

Geef vier paren *homonieren* op met **o** en **oo**.

Wat beteekenen: *tronen* en *troonen*, *horen* en *hooren*, *kozen* en *koozen*, *slooten* en *sloten*, *schooven* en *schoven*, *hoopen* en *hopen*, *poten* en *pooten*, *zoogen* en *zogen*, *kolen* en *koolen*, *toon* en *tonen*, *slooven* en *sloven*, *kloven* en *klooven*, *schoten* en *shooten*?

Vul in met **o** of met **oo**: *st-pen* (= kussen-, slechten), *dr-gen*, *dr-gist*, *schr-men*, *h-nen*, *l-zen*, *klein-den*.

Wanneer schrijft men **ie**, wanneer **i**? De regels, elk met drie voorbeelden, en de uitzonderingen! Vul in: *Israël-t-sch*, *republ-k*, *afgod-sch*, *fabr-k*, *fabr-kant*, *Jezu-t*, *ol-*, *kn-ën*, *zef-rs*, *zef-ren*, *k-v-t*, *k-v-ten*, *Jun-*, *Januar-*, *Jul-*, *Februar-*?

Wanneer schrijft men de **y**?

DE TWEEKLANKEN.

Waarom moet men de regels kennen voor 't schrijven van **ij** en **ei**? Wanneer schrijft men **ij**? De regels, elk met drie voorbeelden! Waaron schrijft men: *snijden*, *hij-schen*, *rijzen*? Waaron *scheiden*? Hoe komt het, dat men heeft *bijt* naast *beitel*, *neigen* naast *nijgen*, *steiger(en)* naast *stijgen*, *leiden* naast *lijden*, *reize* naast *rijzen*? Weet gij ook (Fr.), waaron men schrijft: *galerij*, *bijbel*, *venijn*, *vijg*, *malvezij* (= ...), *sijfelen*, *rozijn*?

Wanneer schrijft men **ei**? De regels, elk met drie voorbeelden! Waaron schrijft men: *feilen*, *heil*, *zeide*, *klein*, *meid*; en waaron (Fr.): *vallei*, *karwei*, *bei* (aard-), *pleisteren*, *plaveien*, *Majesteit*, *schalmei* (= ...), *balein*, *feit*, *kapitein*, *lamprei* (= ...), *societeit*? Wat weet ge van: *dozijn*, *wijle*, *krijt*?

Geef vier paren *homonieren* op met **ij** en **ei**. Wat beteekenen: *verweiden* en *verwijden*, *ontweiden* en *ontwijden*, *karwei* en *karwij*, *nijgen* en *neigen*, *zijl* en *zeil*,

rij en rei, stijl en steil, feit en fijt, reizen en rijzen, sijsje en zeis(je), leiden en lijden, bei en bij, pijl en peil, vijl(en) en veil(en), eiken en ijken, vleien en vlijen?

DE MEDEKLINKERS.

Wanneer worden de medeklinkers *verdubbeld*, die als tusschenletter voorkomen? Waarom: *duffe, letten; huiselijk, monniken, vreeselijk; vonnissen*? Wat weet ge van de *ch* (kachel)? Hoe wordt de *sch* verdubbeld?

Waarom schrijft men: *met, ach, och*? Uitgezonderd is *no—* (bijw.), ter onderscheiding van *no—* (voegw.). Vul in: *no—tans* (uit *no—dan*).

Worden *verbuigbare* woorden ook altijd met een *scherpen* medeklinker geschreven? Hoe is de regel? Waarom schrijft men: *schop, schub, Spanjaard, iemand, niemand*? Waarom *rit, snit*; in weerwil van de verwantschap met *rijden, snijden*? Vul in: *krui—* (= *buskrui—*), *krui—* (plant).

Wat beteekenen *vonkelen* en *fonkelen*; waarom is het: *te zamen, gezamenlijk, zamelen, inzamelen, verzamelen, en samen reizen, samenstelling*?

Welke tusschenletters worden soms verscherpt en wanneer? Waarom: *verbintenis, begrafenis, verderfelijk, vreeselijk, koninklijk, koninkje, koninkrijk, heuglijk, draaglijk, ontzaglijk*? Vul in: *rotti—je, jon—heid, ha—elijk, sprin—haan*. Maak verkleinwoorden van *ding, ring, wandeling, ketting, schutting*.

Wanneer schrijft men voor een *s* een *d*; wanneer een *t*? Waarom *loods, rots*? Vul in met *t* of *d*: *fli—s ree—s, gu—sen, spi—s, mi—s, gin—s, sin—s, kno—s*. (Waarom worden ze zoo geschreven?)

Wanneer schrijft men voor de *t* een *g*? Waarom is het: *hij brengt en hij bracht, pleegt naast placht, mocht naast moogt*? Vul in: *hoo—te, Aa—t, geber—te*.

Noem vijf woorden, waarin de *h* stom is. Vul in: *nocht—ns, alt—ns*.

Wanneer wordt de *ch* van *sch* niet uitgesproken? Vul

in met z, s, ss, ch, sch of ssch: *glan-en* (znw.), *glan-en* (w.w.), *glan-ig*, *Pa-en*, *ei-en*, *hij-en*, *tu-en*, *wi-en* (w.w.), *brie-en*, *druï-en*, *tor-en*, *rui-en*, *blu-en*, *brui-en*, *vlee-en*, *wa-en* (= groeien), *vlee-*, *vlee-ig*, *es-*, *men-*, *vis-*, *fles-*, *di-*, *vor-*, *a-* (van een wiel), *mar-* (= loop), *mo-* (= plant), *li-* (= lus), *wi-* (= zeker), *ta-* (= zak), *mar-* (= bak of zeil), *a-* (= verbrand hout, enz.), *li-* (= riet), *wi-* (= stroow-), *mo-* (= musch), *ru-* (= bies), *Ru-*, *ta-* (= hoop).

Wanneer schrijft men de *sch* aan 't einde van *bijvoegl. naamwoorden*? (Zijn er ook wel *bijwoorden* op *sch*? Zoo ja, geef twee voorbeelden). Welke bijv. nw. schrijft men met *s*?

Vul in: *Trot-* den *trot-* van dezen *trot-en* man, vinden zijn ondergeschikten hem niet *trot-*, omdat hij hen niet *trot-* behandelt; *verra-en*; een *ra-e* beweging; *ra-* kwam hij; *bit-*, *spit-*, *lo-* (bijv. nw.), *lo-* (zelfst. nw.), (*ge*)*wi-*, *ro-*, *flet-*, *war-*, *kra-*, *dwar-*, *dra-*, *paar-*.

DE SPELLING DER VREEMDE WOORDEN.

Hoe leert men hoofdzakelijk de schrijfwijze der vreemde woorden kennen? Welke regels kent gij voor die schrijfwijze? **Bastaardwoorden.** Wat weet ge van: *physica* tegenover *penseel*; *convocatie* tegenover *kwartier*; van: *machine*, *chocolade*, *diligence*, *horloge*? Hoe schrijft men de uitgangen *aa-* en *oo-*? (Vul een *f* of *ph* in.) Vul in: *telegra-ist*, *telegra-ïe*, *telegra-isch*, *telegra-*. Onderscheid: *doctor* en *dokter*; *komedie* en *comédie*; *locaal* en *lokaal*; *kritiek* en *critiek*; *commies* en *kommies*.

DE HOOFDLETTERS.

Waartoe dienen in 't algemeen de *hoofdletters*?

Wanneer schrijft men een *hoofdletter*? Waarom: **De** Koning is in de stad; **Van Dyck**; **Van der Werff**; **Pieter** van der Werff; **Januari**; **Paschen**; **Zondag**; **Maandag**; **Zijne** Excellentie de Minister van **Binnenlandsche Zaken**; **Maleisch**; **Bid tot God**, **Hij** verlaat de **Zijnen** niet?

HET KOPPEL- EN SAMENTREKKINGSTEEKEN.

Wanneer gebruikt men het *koppelteeken* en wanneer het *samentrekkingssteeken*? Waarom: *St.-Nicolaasfeest, Middell-Europa, Middelduitsch* (zonder *koppelteeken*), *Java-koffie, luitenant-generaal*? Waarom *geschiën* met, en *mee* zonder dit teeken?

DE LEESTEKEN.

Waar toe dienen de *leesteeken*? Noem ze. Zeg, in welke gevallen elk *leesteeken* gebruikt wordt.

Waarom: *Toen de regen ophield, gingen wij verder. Eerste hoofdstuk. De bijv. naamw.*

Waarom: *Vader, mag ik uitgaan? Een hecht, sterk en weldoortimmerd huis. (Daarentegen: Gij kunt gaan of blijven. Wij wandelen en zij spelen). Ik bleef thuis, want ik gevoelde mij onwel. Of hij komt, weet ik niet. Willem, de oude huisknecht, kwam mij halen. (Daarentegen: Vader Willem is thuis). Om mij te plagen, hadden zij zich verstoppt.*

Waarom: *Schept moed, bedroefde vrienden; schep moed, bedrukte schaar! Eerst wilde hij niets van mijn voorstel weten; nu schijnt hij er bijzonder mede ingenomen. Wij vonden er een oud vriend van ons; ook maakten wij er kennis met diens neef en zijn dochters. Waarom zag hij zoo bleek; waarom keek hij telkens schuw ter zijde; waarom beefde zijn stem?*

Waarom: *Jezus zeide: "hebt uwe vijanden lief." Achtereenvolgens werden onder den hamer gebracht: meubelen, beddegoed, sieraden, boeken, enz. Ik kon onmogelijk opstaan: ik had mijn voet verstuikt.*

Waarom geen vraagteeken in: *Ik vroeghem, of hij medeging.*

Waarom: *Helaas! Schurk! Marsch! Vuur!* (en ook: *Och, hoe lief*); *Jansje!* daar wordt geklopt; en ook: *Jansje, daar . . .* enz.

Gebruik 't *beletselteeken* in een zin.

Eenzoo de *aandachtsstreep* en de *aanhalingsteeken*.

Gebruik de *haakjes* of *streepjes* in een zin.

ABgd

11

UITGAVE VAN J. B. WOLTERS TE GRONINGEN.

VERKLAREND HANDWOORDENBOEK
DER
NEDERLANDSCHE TAAL,
(TEVENS WOORDENTOLK)

VOORAL TEN DIENSTE VAN HET ONDERWIJS,

RUIM 60 DUIZEND WOORDEN EN UITDRUKKINGEN OP ALLERLEI GEBIED,
EIGENE EN VREEMDE, MET AANWIJZING VAN HET ACCENT EN DE UIT-
SPRAAK, VERKLARING VAN FIGUURLIJKE BETEKENISSEN, VAN ZEGSWIJZEN,
SPREEKWOORDEN, VOOR- EN ACHTERVOEGSELS; BEWIJSPLAATSEN UIT ONZE
DICHTERS EN PROZASCHRIJVERS EEN AANHANGSEL IN ZES AFDEELINGEN,

DOOR

M. J. KOENEN.

ZEVENDE HERZIENE EN AANGEVULDE DRUK.

 PRIJS, gebonden f 2,50.

Voor al onze studeerende jongelui, voor wie Van Dale te omslachtig en te duur is, is dit een uitnemend werk; het laat hen niet gauw in den steek. Het heeft zijn weg gevonden.
N. Pr. Gr. Courant.

Zonder twijfel zal dit nuttige en thans zoo uitgebreide boek — het aantal bladzijden steeg van 678 tot 744 — zijn weg vinden bij studeerenden e. a.
Het Vaderland.

Het werk, dat met elken nieuwen druk steeds aan bruikbaarheid won nadert met dezen zevenden druk zijn volkomenheid.

Wij bevelen het als een practisch woordenboek ten zeerste aan.

Kath. Onderwijzer.

Met bijzondere aanbeveling mag deze **zevende**, herziene en aangevulde druk worden aangekondigd. Geen handwoordenboek, **tevens woorden-tolk**, is ons bekend, dat naast dit zou kunnen gesteld worden. Geen onderwijzer, die leest en al wat leesbaar is, verklaren moet, kan dit werk missen, dat de Woordenlijst overbodig maakt.
Chr. Schoolblad.

Ik kan alleen herhalen, wat ik in den aanvang schreef, dat het **een** goed, bruikbaar boek is, dat ik gaarne aanbeveel.
Noord en Zuid.

Er is een zee van verscheidenheid.

A. W. STELLWAGEN

De populariteit, welke uit den herhaalden herdruk spreekt, dankt het zeker aan zijne gemakkelijke hanteerbaarheid, die aan de volledigheid geen afbreuk doet en verder aan den **Woordentolk**, die tusschen de woordenlijst is doorgevochten.
N. Rotterd. Courant.

UITGAVE VAN J. B. WOLTERS TE GRONINGEN.

HET KOPPEL- EN SAMENTREKKINGSTEEKEN.

Wanneer gebruikt men het *koppelteeken* en wanneer het *samentrekkingssteeken*? Waarom: *St.-Nicolaasfeest, Middell-Europa, Middelduitsch* (zonder *koppelteeken*), *Java-koffie, luitenant-generaal*? Waarom *geschiën* met, en *mee* zonder dit teeken?

DE LEESTEKEN.

Waar toe dienen de *leesteeken*? Noem ze. Zeg, in welke gevallen elk *leesteeken* gebruikt wordt.

Waarom: *Toen de regen ophield, gingen wij verder. Eerste hoofdstuk. De bijv. naamw.*

Waarom: *Vader, mag ik uitgaan? Een hecht, sterk en weldoortimmerd huis.* (Daarentegen: *Gij kunt gaan of blijven. Wij wandelen en zij spelen*). *Ik bleef thuis, want ik gevoelde mij onwel. Of hij komt, weet ik niet. Willem, de oude huisknecht, kwam mij halen.* (Daarentegen: *Vader Willem is thuis*). *Om mij te plagen, hadden zij zich verstoppt.*

Waarom: *Schept moed, bedroefde vrienden; schep moed, bedrukte schaar!* *Eerst wilde hij niets van mijn voorstel weten; nu schijnt hij er bijzonder mede ingenomen.* *Wij vonden er een oud vriend van ons; ook maakten wij er kennis met diens neef en zijn dochters.* *Waarom zag hij zoo bleek; waarom keek hij telkens schuw ter zijde; waarom beefde zijn stem?*

Waarom: *Jesus zeide: -hebt uwe vijanden lief.*" *Achtereenvolgens werden onder den hamer gebracht: meubelen, beddegoed, sieraden, boeken, enz.* *Ik kon onmogelijk opstaan: ik had mijn voet verstuikt.*

Waarom geen vraagteeken in: *Ik vroeghem, of hij medeging.*

Waarom: *Helaas! Schurk! Marsch! Vuur!* (en ook: *Och, hoe lief*); *Jansje!* *daar wordt geklopt*; en ook: *Jansje, daar . . .* enz.

Gebruik 't *beletselteeken* in een zin.

Evenzoo de *aandachtsstreep* en de *aanhalingsteekens*.

Gebruik de *haakjes* of *streepjes* in een zin.

AB 98

11

UITGAVE VAN J. B. WOLTERS TE GRONINGEN.

VERKLAREND HANDWOORDENBOEK
DER
NEDERLANDSCHE TAAL,
(TEVENS WOORDENTOLK)

VOORAL TEN DIENSTE VAN HET ONDERWIJS,

RUIJ 60 DUIZEND WOORDEN EN UITDRUKKINGEN OP ALLERLEI GEBIED,
EIGENE EN VREEMDE, MET AANWIJZING VAN HET ACCENT EN DE UIT-
SPRAAK, VERKLARING VAN FIGUURLIJKE BETEKENISSEN, VAN ZEGSWIJZEN,
SPREEKWOORDEN, VOOR- EN ACHTERVOEGSELS; BEWIJSPLAATSEN UIT ONZE
DICHTERS EN PROZASCHRIJVERS EEN AANHANGSEL IN ZES AFDEELINGEN,

DOOR

M. J. KOENEN.

ZEVENDE HERZIENE EN AANGEVULDE DRUK.

 PRIJS, gebonden f 2,50.

Voor al voor onze studeerende jongelui, voor wie Van Dale te omslachtig
en te duur is, is dit een uitnemend werk; het laat hen niet gauw in den
steek. Het heeft zijn weg gevonden. *N. Pr. Gr. Courant.*

Zonder twijfel zal dit nuttige en thans zoo uitgebreide boek — het aantal
bladzijden steeg van 678 tot 744 — zijn weg vinden bij studeerenden e. a.
Het Vaderland.

Het werk, dat met elken nieuwen druk steeds aan bruikbaarheid won
nadert met dezen zevenden druk zijn volkomenheid.

Wij bevelen het als een practisch woordenboek ten zeerste aan.

Kath. Onderwijzer.

Met bijzondere aanbeveling mag deze **zevende**, herziene en aangevulde
druk worden aangekondigd. Geen handwoordenboek, **tevens woorden-**
tolk, is ons bekend, dat naast dit zou kunnen gesteld worden. Geen onder-
wijzer, die leest en al wat leesbaar is, verklaren moet, kan dit werk missen,
dat de Woordenlijst overbodig maakt. *Chr. Schoolblad.*

Ik kan alleen herhalen, wat ik in den aanvang schreef, dat het een goed,
bruikbaar boek is, dat ik gaarne aanbeveel. *Noord en Zuid.*

Er is een zee van verscheidenheid.

A. W. STELLWAGEN

De populariteit, welke uit den herhaalden herdruk spreekt, dankt het
zeker aan zijne gemakkelijke hanteerbaarheid, die aan de volledigheid geen
afbreuk doet en verder aan den **Woordentolk**, die tusschen de woorden-
lijst is doorgevlochten. *N. Rotterd. Courant.*

UITGAVE VAN J. B. WOLTERS TE GRONINGEN.

UITGAVEN VAN J. B. WOLTERS TE GRONINGEN.

WOORDENBOEKEN
NIEUWE
TALEN

Prijs der 4 Woordenboeken NIEUWE TALEN per stel besteld slechts f 17.50.

KOENEN, Nederlandsch f 2.50. v. GELDEREN, Duitsch f 5.80.
HERCKENRATH, Fransch f 4.50. TEN BRUGGENCATE-Engelsch f 5.40.
VAN DER WAL.

J. B. WOLTERS GRONINGEN.

Prijs der 4 Woordenboeken NIEUWE TALEN per stel besteld slechts f 17.50.

Met het tweede deel van het Duitsche Woordenboek van den heer Van Gelderen heeft de Uitgevers-Maatschappij J. B. Wolters hare verzameling woordenboeken voor de moderne talen voltooid.

Over het geheel lijkt mij Van Gelderen's Duitsch Woordenboek als zelfstandig, naar een degelijke methode vervaardigd werk, een boek van waarde.

De Gids, Maart 1909.

Een onderneming van beteekenis, is met de verschijning van het tweede deel, Duitsch-Nederlandsch, van het door I. van Gelderen samengestelde Duitsch Woordenboek voltooid. Dit boek is het completeerende deel eener serie Woordenboeken der „moderne” talen van dezelfde wetenschappelijke zoowel als technische bewerking.

Handelsblad.

UITGAVEN VAN J. B. WOLTERS TE GRONINGEN.

